

Wojciechowski, Jacek

Wpływ zadłużenia na kształtowanie się dochodów oraz wydatków gmin miejskich województwa kujawsko-pomorskiego w latach 1993-2006

Rocznik Żyrardowski 6, 165-200

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek Wojciechowski

Wpływ zadłużenia na kształtowanie się dochodów oraz wydatków gmin miejskich województwa kujawsko-pomorskiego w latach 1993–2006

1. Wprowadzenie

Zmiana ustroju polityczno-gospodarczego Polski, dokonana w roku 1989, dotyczyła również samorządu terytorialnego¹. Przede wszystkim przełamano monopol państwa w zakresie finansów lokalnych. Budżety gminne przestały być częścią składową budżetu państwa i nie podlegają już zasadom scentralizowanej gospodarki budżetowej i kontroli administracji centralnej. Reaktywowane samorządy lokalne na szczeblu gminy stały się organizmami o dużej samodzielności finansowej zarówno w zakresie kształtowania struktury wydatków, jak i w pewnej części dochodów, poprzez określanie m.in. podatków lokalnych². Samodzielność finansowa gmin nie sprowadza się jednak wyłącznie do problemu ilości środków finansowych i prawa do decydowania o nich. Samodzielność finansowa samorządu decyduje również o kształtowaniu się na szczeblu lokalnym różnorodnych inicjatyw rozwojowych³. Tylko w warunkach zerwania z centralizmem, lokalne społeczności mogą rozwijać się w sposób odpowiadający ich potrzebom. Istotną cechą samodzielności finansowej jest możliwość decydowania przez wspólnoty samorządowe o poziomie deficytu budżetowego i źródłach jego pokrycia. W systemie scentralizowanym wielkość nadwyżki lub deficytu budżetowego kształtowana była w trybie decyzji organu nadrzędnego. Planowany deficyt budżetowy, jeśli występował, pokrywany był automatycznie przez dotację z budżetu organu wyższego szcze-

¹ Ustawa dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie terytorialnym (Dz.U. nr 16, poz. 95 z późniejszymi zmianami).

² Ustawa z dnia 14 grudnia 1990 roku o dochodach gmin i zasadach ich subwencjonowania w latach 1991–1993 oraz o zmianie ustawy o samorządzie terytorialnym (Dz.U. nr 89, poz. 519).

³ H. Sochacka-Krysiak, *Finanse lokalne*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 1993, s. 24.

bla. System scentralizowany wymuszał na samorządzie lokalnym przyjęcie postawy administratora. Postawa ta charakteryzowała się traktowaniem budżetu lokalnego jako zestawienia zadekretowanych dochodów i narzucanych, w dużej części, wydatków. W procesie zarządzania gminą największe znaczenie przywiązywano do regulacji prawnych. Akty normatywne miały ściśle określać zadania, na jakich powinni skupiać się w swoich działaniach zarządzający gminą. Do tak rozumianych zadań jednostki samorządu terytorialnego przyporządkowywano, zazwyczaj wskaźnikowo według głównych podziałów obowiązującej klasyfikacji budżetowej (działach i rozdziałach) środki finansowe. Przyjęta raz struktura wydatków była następnie powielana w podobnym układzie na kolejne lata budżetowe. Wykonanie tak opracowanego budżetu skoncentrowane było przede wszystkim na zgodnej z planem realizacji wydatków. W takim scentralizowanym systemie finansowym występowało ciągle olbrzymie zagrożenie, iż potrzeby rozwojowe społeczności lokalnej nie zostaną zaspokojone.

Reforma ustrojowa, polegająca na utworzeniu autentycznego samorządu terytorialnego, wyposażonego w samodzielność finansową, daje szansę na wykazywanie postawy aktywnej przez zarządzających gminą. Budżet może być traktowany jako narzędzie służące finansowaniu potrzeb rozwojowych wspólnoty samorządowej⁴. Możliwość ta wykształcają konieczność posiadania przez zarządzających gminą jasnej, akceptowanej przez większość mieszkańców, wizji rozwoju gminy, w której określone są cele strategiczne. Na podstawie celów mogą być opracowane programy działania w poszczególnych okresach. Wynikające z celów i programów zadania określa się w poszczególnych latach budżetowych. Każde zadanie budżetowe powiązane jest z określonym celem. W tej postawie nie chodzi o to, aby wydać środki budżetowe zgodnie z planem, lecz wydać, aby osiągnąć określone przez wspólnotę samorządową cele rozwojowe. Przy takim aktywnym podejściu zarządzający gminą poszukują dodatkowych źródeł finansowania rozwoju gminy. Środki te mogą pochodzić z budżetu centralnego, funduszy celowych (w tym unijnych) lub z kredytu bankowego.

Już pierwsze akty prawne wprowadzające reformę samorządową i dotyczące finansów gmin wprowadziły możliwość zaciągania pożyczek i kredytów oraz emisji papierów wartościowych przez gminy⁵. Możliwość te

⁴ L. Wojtasiewicz, *Problemy rozwoju lokalnego w aktualnej polityce gospodarczej*, (w:) *Problemy polityki ekonomicznej. Studia i szkice na jubileusz prof. Z. Dąbrowskiego*, red. J. Tarajkowski, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1998, s. 181 i 182.

⁵ Ustawa z 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, art. 54 ust. 2 pkt 4; ustawa z 10 grudnia 1993 roku o finansowaniu gmin, tekst jednolity, art. 22 ust. 1; ustawa z 26 listopada 1998 roku o finansach publicznych, art. 48.

dotyczyły zaciągania kredytów i pożyczek zarówno na bieżące finansowanie wydatków w ciągu roku, jak i na sfinansowanie wydatków przyczyniających się do rozwoju, a nie znajdujących pokrycia w dochodach gminy.

2. Kredyt jako źródło pokrycia deficytu budżetowego gminy

Wychodząc z określeń wynikających z obowiązujących aktów prawnych możemy podzielić kredyty zaciągane przez gminy na dwa rodzaje. Kredyt obrotowy zaciągany na pokrycie występującego w ciągu roku niedoboru budżetowego (zobowiązania do 1 roku)⁶ oraz kredyt inwestycyjny przeznaczony na sfinansowanie wydatków nieznajdujących pokrycia w planowanych dochodach gminy⁷. Dotyczy to wydatków bieżących, związanych z realizacją podstawowych funkcji samorządu, tj. wykonywaniem zadań zaspokajających zbiorowe potrzeby mieszkańców⁸. Kredyt obrotowy nie finansuje, z zasady, potrzeb rozwojowych gminy. Konieczność jego zaciągania wynika przede wszystkim z przesunięcia w czasie strumienia dochodów i wydatków. O ile dochody budżetowe mają charakter okresowy, wynikający z terminów płatności np. podatków lokalnych, to wydatki są bardziej równomiernie rozłożone w czasie. Dla pokrycia okresowego braku środków gmina może zaciągać krótkoterminowe kredyty obrotowe.

Potrzeby rozwojowe gminy mogą zostać sfinansowane przez kredyty inwestycyjne, długoterminowe. Do tych kredytów zalicza się również kredyty preferencyjne, o obniżonej w stosunku do rynkowej, stopie procentowej lub kredyty preferencyjne częściowo umarzalne. Wydatki inwestycyjne służą odtwarzaniu i rozbudowie posiadanej przez gminę infrastruktury komunalnej. Inwestycje należą do najważniejszych czynników zwiększających atrakcyjność gmin⁹. Krótkoterminowe zadłużenie gminy nie budzi z reguły wątpliwości. Dług musi być bowiem spłacony na koniec roku budżetowego. Problem zadłużenia długoterminowego jest daleko bardziej złożony. Celem inwestycyjnym lokalnej społeczności jest przeważnie likwidacja luki infra-

⁶ W. Przybylska-Kapuścińska, *Kredyty i gwarancje bankowe*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2000, s. 61.

⁷ E. Denek, *Ustrojowe i ekonomiczne podstawy działania samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego*, (w:) *Usługi bankowe dla samorządu terytorialnego*, red. E. Denek, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa 2000 s. 39.

⁸ Z. Gilowska, *System ekonomiczny samorządu terytorialnego w Polsce*, Wydawca Muncypium, Warszawa 1998, s. 129.

⁹ K. Markowski, *Zarządzanie finansami gminy w aspekcie inwestycji komunalnych w Polsce w latach 1996–1999*, (w:) *Zarządzanie finansami: cele, organizacja, narzędzia*, red. D. Zarzycki, Wydawnictwo Fundacji Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 2001, s. 336.

strukturalnej¹⁰. O ile przedsiębiorstwa zaciągają kredyty na inwestycje służące zwiększeniu zysku, to wydatki inwestycyjne gmin przeznaczane są z reguły na zaspokojenie potrzeb mieszkańców. Większość nowych inwestycji realizowanych przez gminy zwiększa wydatki nie przynosząc przy tym bezpośrednio dodatkowych dochodów. Jedynie część inwestycji komunalnych ma, pośredni zresztą, wpływ na zwiększenie dochodów budżetowych lub ograniczenie wydatków. Stan taki powoduje, że wielu radnych staje przed dylematem, czy kredyt jest dobrym źródłem sfinansowania inwestycji rozwojowych gminy. W swojej praktyce zawodowej autor niejednokrotnie spotykał się z dwoma podejściami do tego problemu.

Pierwszy z poglądów opiera się na tzw. sprawiedliwości pokoleniowej. Polega on na stwierdzeniu, iż rozwojowe inwestycje komunalne służyć będą nie tylko obecnym członkom wspólnoty samorządowej. Wydaje się więc zasadne, że obciążenia finansowe w postaci spłaty kredytów ponosić będą również następne pokolenia mieszkańców. Pogląd ten wzmacniany jest także przekonaniem, że inwestycje komunalne, nawet jeśli dotyczą jedynie nowych nawierzchni ulic lub chodników, przyczyniają się do poprawy atrakcyjności gminy i tym samym do przyrostu dochodów budżetowych. Ten przyrost dochodów może być przeznaczony na spłatę kredytów.

Drugi z poglądów dotyczących dylematu finansowania rozwoju gminy kredytami, wyraża się stwierdzeniem, iż odsetki od kredytu stanowią dodatkowy koszt inwestycji i jako takie zmniejszają możliwości inwestycyjne gminy. Dlatego zaciąganie kredytów jest niedopuszczalne. Motyw sprawiedliwości pokoleniowej wyrażany jest w sposób odmienny, od tego w jaki przedstawiają go przedstawiciele pierwszego poglądu. Można go streścić w sposób następujący. Jeżeli spłata kredytów ma obciążać również następne pokolenia, to zaciąganie kredytów bez upoważnienia następnych pokoleń mieszkańców gminy jest niedopuszczalne.

W rozstrzygnięciu przedstawionych wyżej dylematów może pomóc jedynie zbadanie faktycznego wpływu inwestycji rozwojowych, finansowanych kredytem, dokonywanych przez wspólnotę samorządową na rozwój gminy.

Celem badania jest więc określenie wpływu zadłużenia gminy na poziom i tempo przyrostu jej dochodów budżetowych.

Do obszaru badania włączono wszystkie gminy miejskie województwa kujawsko-pomorskiego, z wyłączeniem miast na prawach powiatu. Analizie poddano poziom zadłużenia oraz dochody i wydatki tych gmin w latach 1993–2006.

¹⁰ A. Janc, *Usługi bankowe z zakresie działalności inwestycyjnej samorządu terytorialnego*, red. E. Denek, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa 2000 s. 114.

3. Charakterystyka gmin miejskich województwa kujawsko-pomorskiego

Województwo kujawsko-pomorskie zostało utworzone z dniem 1 stycznia 1999 roku w wyniku połączenia ze sobą trzech sąsiadujących do tego czasu województw: bydgoskiego, toruńskiego i włocławskiego. Siedzibą władz samorządowych jest Toruń, w Bydgoszczy ma swoją siedzibę Wojewoda i Urząd Wojewódzki. Województwo skupia 144 gminy, z tego: 17 miejskich, 34 miejsko-wiejskie i 93 wiejskie. Cztery miasta działają również jako powiaty grodzkie. Są to Bydgoszcz, Grudziądz, Toruń i Włocławek. W województwie jest 51 miast i 3569 miejscowości wiejskich. W układzie geograficzno-historycznym ziemie województwa stanowią łączące się ze sobą fragmenty Pomorza, Wielkopolski i Mazowsza. W jego skład wchodzi cała Ziemia Chełmińska, całe Kujawy, Ziemia Dobrzyńska, a także fragmenty: Pomorza Gdańskiego (część Kociewia i Borów Tucholskich), Wielkopolski (część Ziemi Gnieźnieńskiej i Pałuk) oraz Krajny. Województwo w podstawowych wielkościach klasyfikowane jest na średnim poziomie zajmując 7 miejsce w Polsce pod względem zajmowanej powierzchni, liczby miast i przyrostu naturalnego

Tabela 1. Liczba ludności w gminach miejskich województwa kujawsko-pomorskiego w latach 1993–2006

L.p.	Nazwa Gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	79259	79397	79672	79862	79978	79890	79856	78523	78432	78338	78211	77853	77448	76955
2	Aleksandrów Kujawski	12757	12895	12871	12870	12911	12972	13012	12493	12509	12492	12413	12414	12354	12343
3	Ciechocinek	11174	11243	11337	11343	11392	11387	11393	10854	10864	10888	10868	10861	10804	10792
4	Nieszawa	1965	2047	2073	2107	2127	2131	2146	2106	2103	2081	2085	2052	2030	2021
5	Brodnica	27111	27318	27391	27521	27619	27678	27762	26851	26985	27073	27089	27151	27109	27117
6	Chełmno	21842	21997	22002	22084	22112	22059	22038	20546	20546	20498	20444	20416	20345	20232
7	Golub-Dobrzyń	12240	12510	12845	12981	13044	13116	13188	13102	13106	13113	13133	13068	13069	12946
8	Lipno	15047	15301	15365	15469	15579	15653	15682	15027	15014	14973	14940	14952	14892	14883
9	Radziejów	5913	5736	5775	5859	5927	5907	5975	5988	5974	5948	5917	5855	5843	5814
10	Rypin	16454	16655	16848	16968	17025	17027	17028	16576	16558	16582	16593	16579	16560	16572
11	Chełmża	15307	15303	15432	15481	15466	15513	15476	15376	15348	15294	15281	15285	15305	15262
12	Wąbrzeźno	13623	13840	14026	14030	14121	14166	14187	13752	13838	13843	13883	13899	13806	13774
13	Kowal	3022	2999	3042	3039	3396	3406	3421	3413	3430	3452	3473	3494	3489	3481

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych WUS w Bydgoszczy.

4. Zadłużenie gmin miejskich z tytułu kredytów i pożyczek w latach 1993–2006

Poziom zadłużenia badanych gmin województwa kujawsko-pomorskiego przedstawiony został w tabeli 2.

Tabela 2. Zadłużenie z tytułu kredytów i pożyczek gmin miejskich w latach 1993–2006 (w tys. zł)

L.p.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	1600	250	7542	21018	10050	19517	28550	37625	37293	37651	32626	37625	22477	37038
2	Aleksandrów Kujawski	0	25	150	280	3900	3700	3220	3071	2457	3399	2461	3071	3491	5521
3	Ciechocinek	200	400	600	568	272	650	1050	4338	8022	8097	7872	4338	5582	3721
4	Nieszawa	0	200	300	163	113	160	128	146	259	168	94	146	191	530
5	Brodnica	2600	2300	2215	2818	3477	2513	1457	3449	3471	3787	3710	3449	2409	1328
6	Chełmno	360	325	6900	590	7914	12699	7947	7034	6218	6886	6745	7034	4909	7034
7	Golub Dobrzyń	0	56	0	154	149	748	404	3782	3265	1724	1239	3782	3842	5367
8	Lipno	380	1346	962	500	250	458	204	411	1544	1689	1190	411	245	4497
9	Radziejów	0	78	320	1131	1025	1210	1085	976	908	759	651	976	1177	1591
10	Rypin	900	1188	1185	995	245	273	135	130	20	2343	3430	130	3846	4798
11	Chełmża	0	800	839	531	728	1505	1191	1792	2966	1808	1789	1792	5175	6347
12	Wąbrzeźno	0	40	489	993	1487	1666	1293	1541	1030	334	6167	1541	7557	11710
13	Kowal	0	15	70	0	200	191	95	51	240	200	56	51	520	716
14	Razem	6040	7023	21571	29739	29809	45290	46758	64346	67693	68843	68028	64346	61421	90197

Źródło, w tej tabeli i w innych, jeśli nie podano innego źródła: obliczenia własne na podstawie danych z gmin, z WUS w Bydgoszczy oraz z Ministerstwa Finansów.

Do analizy przyjęto okres od 1993 roku. Wprawdzie już od roku 1991 istniała możliwość zadłużania się gmin, jednakże gminy korzystały z tej możliwości sporadycznie. W 1993 roku 6 gmin miejskich zdecydowało się na zaciągnięcie kredytu. Od roku 1994 zjawisko finansowania wydatków środkami obcymi, tj. kredytami i pożyczkami staje się w przypadku gmin miejskich powszechne. Gminy stosują jednak zróżnicowane podejście do problemu zadłużania się. Można zaobserwować dwie tendencje. Pierwsza to dążenie do możliwie znacznego zadłużenia, w granicach określonych przepisami prawa, druga natomiast to zadłużanie się na minimalnym poziomie i finansowanie wydatków głównie środkami własnymi.

Dla oceny poziomu zadłużenia gminy oraz zobrazowania omówionych wyżej tendencji dokonano analizy:

- udziału zadłużenia w dochodach ogółem gminy (tabela 3),
- poziomu zadłużenia na 1 mieszkańca (tabela 4).

Udział zadłużenia w dochodach ogółem jest miernikiem, którego stosowanie ma ograniczyć niebezpieczeństwo nadmiernego zadłużania się gmin. Obowiązująca ustawa o finansach publicznych¹¹ stanowi, że łączna kwota długu jednostki samorządu terytorialnego na koniec roku budżetowego nie może przekroczyć 60% wykonanych dochodów ogółem tej jednostki w tym roku budżetowym.

¹¹ Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych, Dz.U. nr 249 poz. 2104.

Tabela 3. Udział zadłużenia w dochodach ogółem gmin miejskich w latach 1993–2006 (w %)

L.p.	Miasto	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	10,1	1,3	29,9	44,3	16,6	27,5	36,3	44,8	40,4	41,2	32,7	34,6	18,5	27,3
2	Aleksandrów Kuj.	0,0	0,9	3,7	3,6	43,1	32,0	25,1	24,5	16,5	20,7	15,1	17,5	17,2	23,9
3	Ciechocinek	8,7	10,0	9,0	7,2	2,9	5,6	6,9	26,6	42,7	40,1	40,7	20,1	24,1	14,3
4	Nieszawa	0,0	15,5	23,7	7,9	5,7	5,1	5,2	4,8	7,6	5,4	3,0	3,7	4,1	12,5
5	Brodnica	53,2	34,0	22,9	16,0	14,3	9,5	5,0	11,0	10,3	10,4	9,6	7,8	4,5	2,3
6	Chełmno	9,4	6,4	81,2	3,6	40,6	65,5	36,2	31,6	26,0	28,4	24,9	24,8	15,3	18,4
7	Golub Dobrzyń	0,0	1,8	0,0	1,9	1,5	5,6	2,8	24,3	20,9	10,5	6,9	19,4	16,8	17,8
8	Lipno	14,4	32,5	15,2	5,0	2,1	3,0	1,3	2,5	8,8	8,8	6,1	1,8	0,9	14,4
9	Radziejów	0,0	5,0	15,3	18,2	14,1	17,3	16,7	13,2	11,9	9,7	7,9	10,5	10,8	13,2
10	Rypin	23,7	28,9	20,7	9,3	1,8	1,7	0,8	0,7	0,1	10,7	15,3	0,5	13,2	15,0
11	Chełmża	0,0	18,9	13,1	5,7	5,8	10,0	7,3	10,3	16,3	8,0	7,8	7,2	18,3	20,3
12	Wąbrzeźno	0,0	0,6	5,7	9,3	11,0	10,5	8,3	9,4	5,6	1,7	31,6	6,7	30,3	42,6
13	Kowal	0,0	1,6	6,1	0,0	6,3	5,3	2,4	1,2	4,6	3,6	0,9	0,8	6,8	8,7

Analizując dane dotyczące udziału zadłużenia w dochodach ogółem badanych gmin możemy stwierdzić, iż zdecydowana większość gmin miejskich utrzymywała bezpieczny poziom zadłużenia w stosunku do dochodów ogółem. Jedynie w przypadku Chełmna, w roku 1998 wystąpiło przekroczenie ustawowego poziomu zadłużenia. W roku 1993 Brodnica osiągnęła wskaźnik 53,16% udziału zadłużenia w dochodach ogółem. W pozostałych gminach wskaźnik ten nie przekroczył w całym badanym okresie 45%.

Zwraca uwagę niski poziom wskaźnika długu w Lipnie, Nieszawie i Kowalu, licząc średniorocznie.

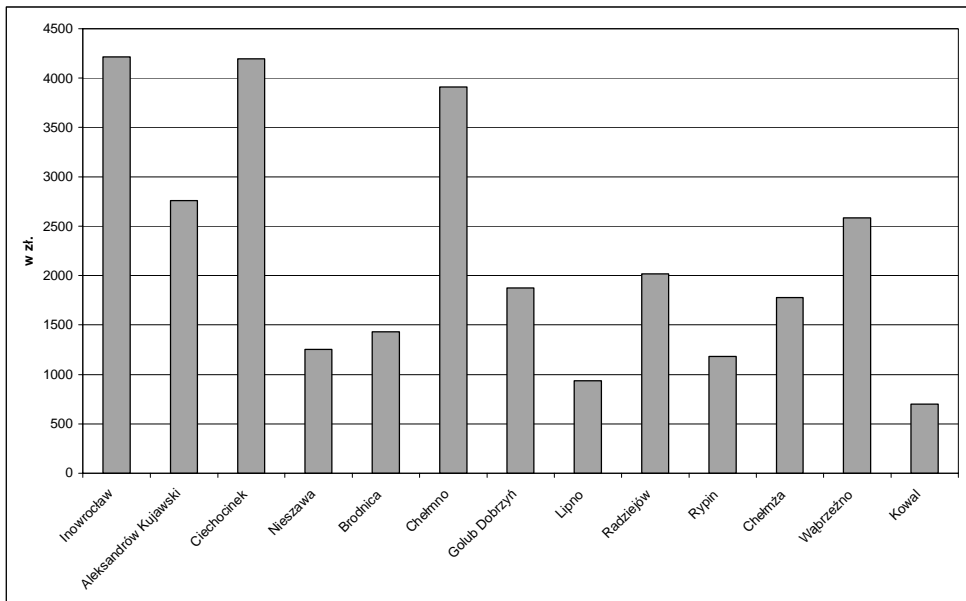
Tabela 4. Zadłużenie gmin miejskich w zł na 1 mieszkańca

L.p.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	20	3	95	263	126	244	358	479	475	481	417	483	290	481
2	Aleksandrów Kujawski	0	2	12	22	302	285	248	246	196	272	198	247	283	447
3	Ciechocinek	18	36	53	50	24	57	92	400	738	744	724	399	517	345
4	Nieszawa	0	98	145	77	53	75	60	69	123	81	45	71	94	262
5	Brodnica	96	84	81	102	126	91	52	128	129	140	137	127	89	49
6	Chełmno	16	15	314	27	358	576	361	342	303	336	330	345	241	348
7	Golub Dobrzyń	0	4	0	12	11	57	31	289	249	131	94	289	294	415
8	Lipno	25	88	63	32	16	29	13	27	103	113	80	28	16	302
9	Radziejów	0	14	55	193	173	205	182	163	152	128	110	167	201	274
10	Rypin	55	71	70	59	14	16	8	8	1	141	207	8	232	290
11	Chełmża	0	52	54	34	47	97	77	117	193	118	117	117	338	416
12	Wąbrzeźno	0	3	35	71	105	118	91	112	74	24	444	111	547	850
13	Kowal	0	5	23	0	59	56	28	15	70	58	16	15	149	206

Poziom zadłużenia na 1 mieszkańca był w latach 1993–2006, w poszczególnych gminach, bardzo zróżnicowany (por. tabela 4, wykres 1). Dotyczyło to zarówno poziomu zadłużenia jednej gminy w określonym roku,

jak również różnic w poziomach zadłużenia na 1 mieszkańca występujących pomiędzy gminami. I tak najwyższy poziom zadłużenia na 1 mieszkańca występował w 2006 roku w Wąbrzeźnie i wynosił 850 zł. Najniższy poziom zadłużenia to 1 zł w 2001 roku w Rypinie.

Średni poziom zadłużenia w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 1993–2006 wyniósł 158 zł. Wyższy poziom zadłużenia zanotowano w 4 gminach: Inowrocław – 301 zł, Ciechocinek – 300 zł, Chełmno – 279 zł i Aleksandrów Kujawski – 197 zł. Najniższy średni poziom zadłużenia na 1 mieszkańca wystąpił w gminie: Kowal – 50 zł, Lipno – 67 zł, Rypin – 84 zł, Nieszawa – 89 zł, Brodnica – 102 zł. Niewielkie odchylenia od średniej uzyskano w gminach: Golub-Dobrzyń – 134 zł, Wąbrzeźno – 185 zł, Chełmża 127 zł oraz Radziejów – 144 zł.

Wykres 1. Zadłużenie budżetów gmin miejskich w zł na 1 mieszkańca (suma w latach 1993–2006)

Źródło w tym wykresie i w innych, jeśli nie podano innego źródła: obliczenia własne na podstawie danych z gmin, z WUS w Bydgoszczy oraz z Ministerstwa Finansów.

5. Dochody budżetów gmin miejskich w latach 1993–2006

Dochody gminy są to daniny publiczne, do których zalicza się podatki oraz inne świadczenia pieniężne ponoszone na rzecz gminy, dochody

z mienia (najmu, dzierżawy i innych umów o podobnym charakterze dywidendy od wniesionego kapitału, dochody ze sprzedaży rzeczy i praw oraz ze świadczenia usług przez organy zaliczane do sektora publicznego, opłaty oraz spadki, zapisy i darowizny w postaci pieniężnej. Dochody gminy można podzielić na trzy główne grupy¹²:

- 1) dochody własne,
- 2) subwencja ogólna,
- 3) dotacje celowe z budżetu państwa.

Dochody własne możemy ogólnie usystematyzować w następujące grupy:

- 1) dochody podatkowe,
- 2) dochody z opłat,
- 3) udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa,
- 4) dochody z majątku gminy,
- 5) dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe oraz wpłaty od gminnych zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych,
- 6) spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy,
- 7) dochody z kar pieniężnych i grzywnien,
- 8) 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zaleconych ustawami,
- 9) odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę,
- 10) dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego,
- 11) inne dochody gminy.

W latach 1993–2006 zarówno dochody ogółem budżetów wszystkich gmin miejskich województwa kujawsko-pomorskiego, jak i ich dochody własne charakteryzowały się stałym wzrostem (tabela 5 i 6). Wartość nominalna dochodów ogółem zwiększyła się z 47 499,5 tys. zł w 1993 roku do 457 111,2 tys. zł w 2006 roku, tj. o 962,3%. Oznacza to, że średnioroczny przyrost dochodów ogółem wyniósł w ujęciu nominalnym 68,7%.

Na potrzeby analizy dynamiki dochodów budżetów poszczególnych gmin nie zachodzi potrzeba przeliczania wartości nominalnych na wartości realne. Ważne w tej analizie są bowiem relacje pomiędzy poszczególnymi gminami. Uwaga ta dotyczy również sumy wartości dochodów ogółem i dochodów własnych wszystkich gmin miejskich.

Badając zmiany dochodów ogółem budżetów gmin miejskich w okresie 1993–2006, należy stwierdzić, że przy średnim wzroście wynoszącym

¹² Ustawa z dnia 13 listopada 2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, Dz.U. nr 203, poz. 1966.

nominalnie 68,7%, najwyższą dynamikę zmian zanotowano w Gołubiu Dobryniu 92,1%, Kowalu – 84,6%, Lipnie 84,2%, Brodnicy – 83,7%.

Tabela 5. Dochody ogółem budżetów gmin miejskich w tys. zł

L.p.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	15840	19225	25202	47399	60693	70910	78751	83962	92347	91366	99779	108869	121770	136871
2	Aleksandrów Kuj.	2071	2903	4047	7763	9052	11545	12847	12526	14916	16398	16266	17593	20352	23070
3	Ciechocinek	2312	3984	6665	7903	9519	11631	15194	16295	18774	20187	19356	21578	23187	26043
4	Nieszawa	602	1287	1264	2048	1970	3141	2462	3063	3397	3136	3103	3977	4672	4229
5	Brodnica	4891	6755	9671	17655	24381	26343	29102	31453	33768	36484	38650	44412	54067	57332
6	Chełmno	3836	5072	8500	16178	19482	19374	21938	22284	23872	24211	27088	28406	32103	38151
7	Gołub-Dobrzyń	2341	3073	4946	8104	10258	13371	14317	15556	15627	16450	17865	19450	22816	30168
8	Lipno	2646	4147	6310	10005	11812	15374	15940	16774	17575	19115	19408	22762	26073	31213
9	Radziejów	1134	1565	2091	6212	7256	6980	6503	7400	7635	7860	8259	9322	10882	12093
10	Rypin	3795	4109	5731	10680	13858	16216	16570	18276	19535	21876	22486	25376	29071	32061
11	Chełmża	2830	4225	6385	9302	12629	14993	16258	17407	18175	22564	22906	24768	28208	31203
12	Wąbrzeźno	4509	6389	8550	10681	13458	15861	15622	16337	18501	19912	19539	23082	24931	27459
13	Kowal	694	931	1156	2338	3174	3638	3977	4346	5187	5494	5943	6091	7677	8218
14	Razem gminy	47500	63664	90518	156266	197543	229378	249481	265680	289310	305053	320647	356686	405809	457111

Tabela 6. Dynamika dochodów ogółem gmin miejskich w latach 1993–2006 (w %), rok 1993 = 100

L.p.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	100,0	121,4	159,1	299,2	383,2	447,7	497,2	530,1	583,0	576,8	629,9	687,3	768,8	857,8
2	Aleksandrów Kuj.	100,0	140,2	195,5	374,9	437,1	557,6	620,4	604,9	720,4	791,9	785,5	849,6	982,9	1114,1
3	Ciechocinek	100,0	172,3	288,3	341,8	411,7	503,0	657,2	704,8	812,0	873,1	837,2	933,3	1002,8	1126,4
4	Nieszawa	100,0	213,6	209,9	340,0	327,0	521,4	408,8	508,5	563,9	520,6	515,1	660,3	775,5	702,1
5	Brodnica	100,0	138,1	197,7	361,0	498,5	538,6	595,0	643,1	690,4	746,0	790,2	908,1	1105,5	1172,2
6	Chełmno	100,0	132,2	221,6	421,7	507,8	505,0	571,9	580,9	622,3	631,1	706,1	740,4	836,8	994,5
7	Gołub-Dobrzyń	100,0	131,3	211,3	346,2	438,3	571,3	611,7	664,6	667,7	702,8	763,3	831,0	974,8	1288,9
8	Lipno	100,0	156,7	238,5	378,1	446,4	581,0	602,3	633,9	664,1	722,3	733,4	860,2	985,3	1179,5
9	Radziejów	100,0	138,0	184,5	548,0	640,2	615,8	573,7	652,9	673,6	693,4	728,6	822,4	960,0	1066,9
10	Rypin	100,0	108,3	151,0	281,4	365,2	427,4	436,7	481,6	514,8	576,5	592,6	668,7	766,1	844,9
11	Chełmża	100,0	149,3	225,7	328,7	446,3	529,8	574,6	615,1	642,3	797,4	809,5	875,3	996,9	1102,7
12	Wąbrzeźno	100,0	141,7	189,6	236,9	298,5	351,8	346,5	362,3	410,3	441,6	433,4	511,9	552,9	609,0
13	Kowal	100,0	134,3	166,7	337,1	457,6	524,4	573,3	626,5	747,7	792,0	856,7	878,1	1106,6	1184,6
14	Razem gminy	100,0	134,0	190,6	329,0	415,9	482,9	525,2	559,3	609,1	642,2	675,1	748,8	854,3	962,3

Łącznie 10 z 13 gmin miejskich osiągnęło przyrosty większe od średniej. Jedynie 3 gminy miały niższe niż średnia tempo przyrostu dochodów ogółem. Do gmin tych należą Rypin – 60,4%, Nieszawa – 50,1% i Wąbrzeźno – 43,5%.

Wartość nominalna dochodów własnych wszystkich gmin miejskich województwa zwiększyła się z 32 488 tys. zł w roku 1993 do 229 863 tys. zł w roku 2006 (tabela 7).

Tabela 7. Dochody własne budżetów gmin miejskich w tys. zł

Lp.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	10752	13594	11215	16836	23907	26288	47609	49426	51946	50951	57336	66254	70731	78672
2	Aleksandrów Kujawski	1318	1908	1865	2224	2550	2948	5860	6052	7176	7364	6973	7356	8567	9620
3	Ciechocinek	1587	3042	2656	3215	3732	4331	8839	9954	10333	12681	12233	13538	15677	15896
4	Nieszawa	337	559	252	242	331	504	669	713	1265	927	1022	1432	1504	1431
5	Brodnica	3890	5302	4629	6145	8752	10032	16247	16736	17936	19415	20618	25528	28725	32817
6	Chełmno	2731	3379	3242	3751	4587	5235	11587	10793	11864	11988	12978	14867	16186	18691
7	Golub-Dobrzyń	1847	2108	2080	2442	2990	3524	6418	6636	6807	7327	7987	8961	10647	12166
8	Lipno	1749	2586	2595	2993	3428	4472	6960	7049	6820	7083	6780	8302	8887	9519
9	Radziejów	786	1119	1171	1661	1972	2071	3276	4042	3970	4016	4060	4703	5206	5530
10	Rypin	2386	2754	2712	3551	4723	5258	7750	8437	8324	8949	10300	12509	14516	15366
11	Chełmża	2109	2751	2432	2912	3904	4676	7981	7964	8507	11502	11323	11650	12125	13853
12	Wąbrzeźno	2561	5117	3065	3811	4382	5774	8867	9003	9213	9973	9979	12964	13012	14228
13	Kowal	436	616	555	633	601	662	1175	1196	1466	1563	1438	1898	1923	2075
14	Razem gminy	32488	44833	38469	50415	65860	75775	133239	138001	145627	153739	163025	189962	207707	229863

Średnioroczny przyrost dochodów własnych wyniósł więc 50,5%. Wyniki badania zmian dochodów własnych w okresie 1993–2006 są różne od wyników związanych z badaniem zmian w dochodach ogółem. Otóż przy średnim wzroście wynoszącym nominalnie 50,5% jedynie 4 gminy miejskie osiągnęły przyrosty większe od średniej. Są to: Ciechocinek – 71,5%, Brodnica – 60,3%, Inowrocław – 52,3% oraz Aleksandrów Kujawski – 52,1%.

Tabela 8. Dynamika dochodów własnych budżetów gmin miejskich (w %), rok 1993 = 100

Lp.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	100,0	126,4	104,3	156,6	222,4	244,5	442,8	459,7	483,2	473,9	533,3	616,2	657,9	731,7
2	Aleksandrów Kuj.	100,0	144,8	141,5	168,8	193,5	223,7	444,7	459,3	544,5	558,8	529,1	558,2	650,1	730,0
3	Ciechocinek	100,0	191,6	167,3	202,6	235,2	272,9	556,9	627,1	651,0	798,9	770,7	852,9	987,7	1001,5
4	Nieszawa	100,0	166,0	74,8	71,8	98,2	149,5	198,5	211,7	375,3	275,2	303,3	425,0	446,2	424,7
5	Brodnica	100,0	136,3	119,0	158,0	225,0	257,9	417,7	430,3	461,1	499,1	530,1	656,3	738,5	843,7
6	Chełmno	100,0	123,7	118,7	137,4	168,0	191,7	424,3	395,2	434,4	439,0	475,2	544,4	592,7	684,4
7	Golub-Dobrzyń	100,0	114,2	112,6	132,2	161,9	190,8	347,5	359,4	368,6	396,8	432,5	485,3	576,5	658,8
8	Lipno	100,0	147,8	148,4	171,1	195,9	255,6	397,8	402,9	389,9	404,9	387,5	474,6	508,0	544,1
9	Radziejów	100,0	142,4	149,0	211,4	251,0	263,6	416,9	514,3	505,2	511,1	516,6	598,5	662,5	703,8
10	Rypin	100,0	115,4	113,7	148,8	197,9	220,3	324,8	353,5	348,8	375,0	431,6	524,2	608,3	643,9
11	Chełmża	100,0	130,5	115,3	138,1	185,1	221,8	378,5	377,7	403,4	545,5	537,0	552,5	575,0	656,9
12	Wąbrzeźno	100,0	199,8	119,7	148,8	171,1	225,5	346,2	351,5	359,7	389,4	389,6	506,2	508,1	555,5
13	Kowal	100,0	141,3	127,4	145,2	138,0	152,0	269,8	274,6	336,6	358,9	330,1	435,8	441,6	476,3
14	Razem gminy	100,0	138,0	118,4	155,2	202,7	233,2	410,1	424,8	448,3	473,2	501,8	584,7	639,3	707,5

Pozostałe gminy uzyskały w latach 1993–2006 przyrost dochodów własnych niższy niż średnia dla wszystkich gmin miejskich. Zwraca uwagę fakt, iż gmina miejska Kowal w zakresie przyrostu dochodów ogółem w omawianym okresie, z wynikiem 84,6% zajęła 2 miejsce, zaś w zakresie przyrostu dochodów własnych miejsce 12. Ten fakt, oraz to, że przyrosty dochodów ogółem były bardzo mało zróżnicowane (10 gmin osiągnęło przyrost dochodów powyżej średniej), świadczy o olbrzymiej roli wyrównującej, jaką spełniają dotacje i subwencje.

Poziom dochodów ogółem oraz dochodów własnych badanych gmin w poszczególnych latach obrazuje wykres 2. Z wykresu tego jednoznacznie wynika, iż w latach 1993–2006 szybciej rosły dochody ogółem niż dochody własne. Świadczy to o wzrastającej, w omawianym okresie, roli transferów finansowych z budżetu państwa. Jest to zjawisko niebezpieczne z punktu widzenia rozwoju samorządu terytorialnego. Im wyższy udział dochodów własnych w ogólnych dochodach gmin tym większa jest ich samodzielność finansowa i odwrotnie¹³. Uzależnianie budżetów gmin od budżetu państwa powoduje ubezwłasnowolnianie finansowe samorządów. Ocenę taką można sformułować, niezależnie od tego, że w badanym okresie następowało sukcesywne przekazywanie do gmin przez państwo dodatkowych zadań, wraz ze środkami finansowymi na ich realizację.

Wzrost dochodów poszczególnych gmin w omawianym okresie był bardzo zróżnicowany. Dla oceny różnic w przyrostach dochodów budżetów zarówno dochodów ogółem, jak i dochodów własnych przyjęto następujące relacje:

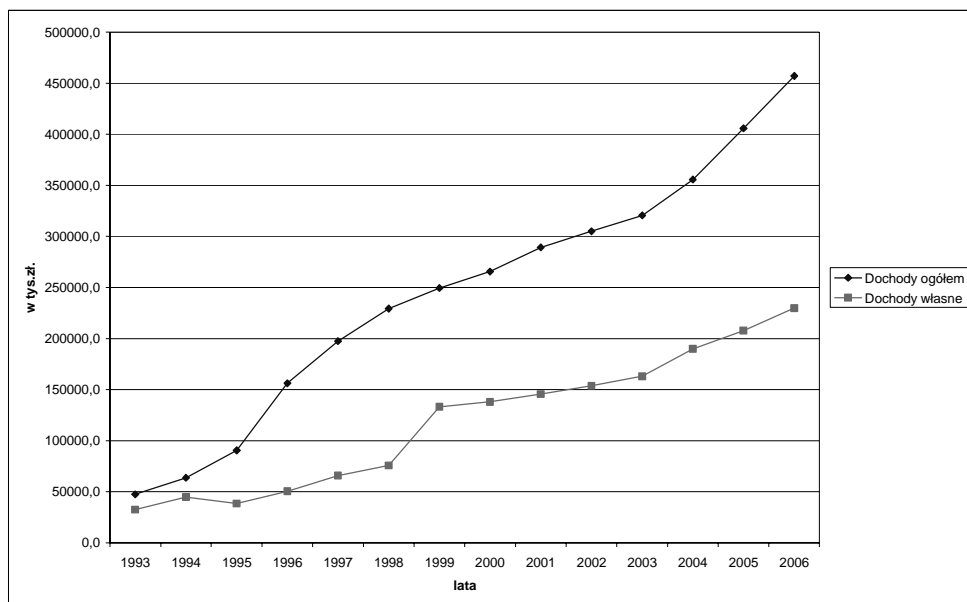
- udział dochodów własnych w dochodach ogółem¹⁴,
- wartość dochodów ogółem i dochodów własnych na 1 mieszkańca,
- przyrost dochodów ogółem i dochodów własnych na 1 mieszkańca¹⁵.

Procentowy udział dochodów własnych w dochodach ogółem obrazuje tabela 9. Zaledwie jedna gmina miejska – Brodnica, w całym okresie lat 1993–2006 osiągnęła wyższy niż średnia udział dochodów własnych w dochodach ogółem.

¹³ S. Kańduła, *Samodzielność finansowa samorządu gminnego w Polsce po 1993 roku*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2003, s. 34.

¹⁴ P. Roman, *Zastosowanie mikroekonomicznych instrumentów planowania i analizy w zarządzaniu gospodarką lokalną*, „Samorząd Terytorialny” 1998, nr 11, s. 50.

¹⁵ Por. M. Dylewski, B. Filipiak, M. Gorzałczyńska-Koczkodaj, *Analiza finansowa w jednostkach samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Municipium SA, Warszawa 2004, s. 98.

Wykres 2. Dochody ogółem oraz dochody własne budżetów gmin miejskich (w tys. zł)

Tabela 9. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem budżetów gmin miejskich w %

L.p.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	średnia
1	Inowrocław	67,9	70,7	44,5	35,5	39,4	37,1	60,5	58,9	56,3	55,8	57,5	60,9	58,1	57,9	54,3
2	Aleksandrów Kuj.	63,6	65,7	46,1	28,6	28,2	25,5	45,6	48,3	48,1	44,9	42,9	41,8	42,1	41,7	43,8
3	Ciechocinek	68,6	76,3	39,8	40,7	39,2	37,2	58,2	61,1	55,0	62,8	63,2	62,7	67,6	61,0	56,7
4	Nieszawa	55,9	43,5	19,9	11,8	16,8	16,0	27,2	23,3	37,2	29,6	32,9	36,0	32,2	33,8	29,7
5	Brodnica	79,5	78,5	47,9	34,8	35,9	38,1	55,8	53,2	53,1	53,2	53,3	57,5	53,1	57,2	53,7
6	Chełmno	71,2	66,6	38,1	23,2	23,5	27,0	52,8	48,4	49,7	49,5	47,9	52,3	50,4	49,0	46,4
7	Golub-Dobrzyń	78,9	68,6	42,0	30,1	29,2	26,4	44,8	42,7	43,6	44,5	44,7	46,1	46,7	40,3	44,9
8	Lipno	66,1	62,4	41,1	29,9	29,0	29,1	43,7	42,0	38,8	37,1	34,9	36,5	34,1	30,5	39,7
9	Radziejów	69,3	71,5	56,0	26,7	27,2	29,7	50,4	54,6	52,0	51,1	49,2	50,5	47,8	45,7	48,7
10	Rypin	62,9	67,0	47,3	33,2	34,1	32,4	46,8	46,2	42,6	40,9	45,8	49,3	49,9	47,9	46,2
11	Chełmża	74,5	65,1	38,1	31,3	30,9	31,2	49,1	45,8	46,8	51,0	49,4	47,0	43,0	44,4	46,3
12	Wąbrzeźno	56,8	80,1	35,9	35,7	32,6	36,4	56,8	55,1	49,8	50,1	51,1	56,2	52,2	51,8	50,0
13	Kowal	62,8	66,1	48,0	27,1	18,9	18,2	29,6	27,5	28,3	28,5	24,2	31,2	25,1	25,2	32,9
14	Udział średni	68,4	70,4	42,5	32,3	33,3	33,0	53,4	51,9	50,3	50,4	50,8	53,4	51,2	50,3	49,4

W Inowrocławiu w roku 1993 i w Ciechocinku w roku 1995 udział ten był niższy od średniej, zaś w Nieszawie w całym okresie 1993–2006 w żadnym roku nie przekroczył średniej dla gmin. W Kowalu jedynie w roku 1995 udział dochodów własnych w dochodach ogółem był wyższy od średniej. Zwraca uwagę olbrzymia rozpiętość, jaka występuje w średnich warto-

ściach udziału dochodów własnych w dochodach ogółem w poszczególnych gminach.

Różnica między udziałem najwyższym, występującym w Ciechocinku i wynoszącym 56,7% a udziałem najniższym, występującym w Nieszawie i wynoszącym 29,7%, wynosi 27,0 punktów procentowych.

Analizując różnice między udziałem dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejskich w poszczególnych latach, można zauważyć, że najniższe spadki tego udziału zanotowano w Wąbrzeźnie, Ciechocinku i Inowrocławiu. Z kolei spadki najwyższe dotyczą Golub-Dobrzyń, Kowala, Lipna i Chełmży (patrz tabela 10). Porównując zmiany udziału dochodów własnych w dochodach ogółem z poziomem zadłużenia na 1 mieszkańca możemy zauważyć, że w gminach o największym zadłużeniu na 1 mieszkańca, tzn. w Inowrocławiu, Ciechocinku i Wąbrzeźnie, spadki udziału dochodów własnych w dochodach ogółem, w badanym okresie, były najmniejsze. Z kolei w gminach o najniższym zadłużeniu na 1 mieszkańca spadki te były największe. Dotyczy to Kowala, Lipna i Nieszawy. Gminy, których zadłużenie na 1 mieszkańca kształtowało się na średnim poziomie, odnotowały w latach 1993–2006, średni spadek udziału dochodów własnych w dochodach ogółem.

Tabela 10. Zmiany udziału dochodów własnych w dochodach ogółem w % i w pkt. proc.

L.p.	Nazwa gminy	1993	2006	2006 - 1993
1	Inowrocław	67,9	57,9	-10,0
2	Aleksandrów Kuj.	63,6	41,7	-21,9
3	Ciechocinek	68,6	61,0	-7,6
4	Nieszawa	55,9	33,8	-22,1
5	Brodnica	79,5	57,2	-22,3
6	Chełmno	71,2	49,0	-22,2
7	Golub-Dobrzyń	78,9	40,3	-38,6
8	Lipno	66,1	30,5	-35,6
9	Radziejów	69,3	45,7	-23,6
10	Rypin	62,9	47,9	-15,0
11	Chełmża	74,5	44,4	-30,1
12	Wąbrzeźno	56,8	51,8	-5,0
13	Kowal	62,8	25,2	-37,5
14	Udział średni	67,6	45,1	-22,4

Można więc stwierdzić, że inwestycje rozwojowe w gminach, finansowane z kredytu, w długim przedziale czasowym przyczyniają się do

zwiększenia potencjału gospodarczego gminy, co skutkuje zwiększeniem dochodów własnych gminy.

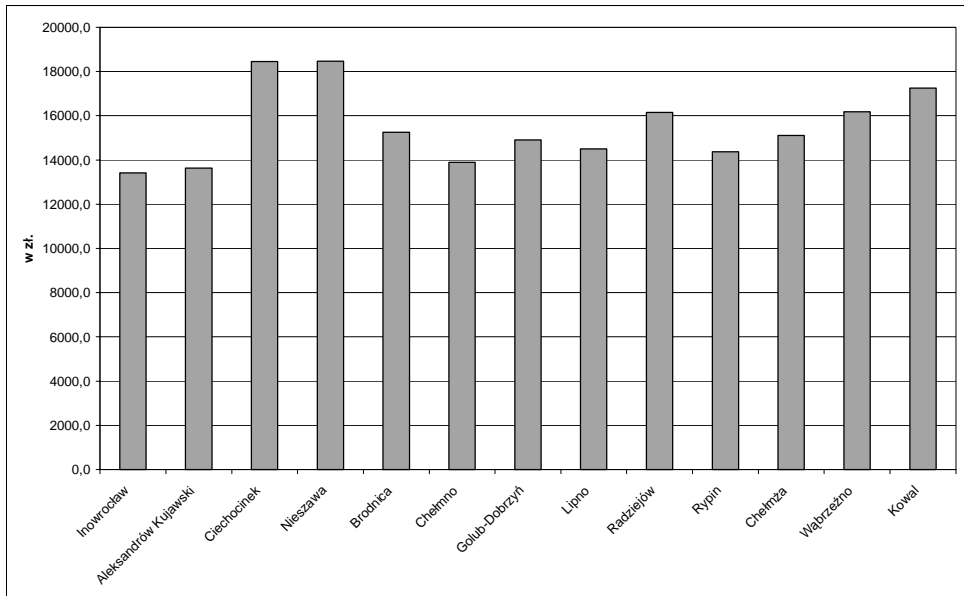
W analizie zmian dochodów ogółem oraz dochodów własnych budżetów gmin miejskich należy uwzględnić czynnik demograficzny, tj. liczbę ludności poszczególnych gmin. Zestawienie dochodów budżetowych przypadających na 1 mieszkańca umożliwia porównanie potencjału finansowego różnych gmin.

W analizowanym okresie 1993–2004 wystąpił znaczny wzrost nominalnych dochodów ogółem budżetów gmin miejskich na 1 mieszkańca (tabela 11). Wzrost ten był jednak zróżnicowany. Najwyższy poziom dochodów ogółem na 1 mieszkańca w roku 2006 odnotowano w Ciechocinku, zaś najniższy w Inowrocławiu. Porównując różnice pomiędzy najniższą i najwyższą wartością dochodów na 1 mieszkańca, w roku 1993 i 2006, można stwierdzić, że rozpiętość zmniejszyła się. W roku 1993 najniższy dochód osiągnięty w Aleksandrowie Kujawskim, stanowił zaledwie 48,9% dochodu najwyższego uzyskanego w Wąbrzeźnie. W roku 2006 najniższy dochód na 1 mieszkańca w Inowrocławiu stanowił już 73,2% dochodu najwyższego, uzyskanego w Ciechocinku. Zwraca uwagę fakt, że w latach 1993–2006 zmiany w poziomie dochodów ogółem na 1 mieszkańca w większości gmin były w zasadzie proporcjonalne, a zmiany pozycji pomiędzy poszczególnymi gminami – nieznaczne. Jedynie w przypadku Ciechocinka, Brodnicy, Rypina i Inowrocławia można zauważyć zmiany znaczące. Ciechocinek przesunął się z 5 miejsca, jakie zajmował w 1993 roku, na miejsce 1 w roku 2006, zaś Brodnica z miejsca 10 na 4. W odwrotnym kierunku nastąpiły zmiany w Rypinie i Inowrocławiu. Rypin z 3 miejsca w roku 1993 przesunął się na miejsce 10 w roku 2004, zaś Inowrocław odpowiednio z miejsca 6 na 13.

Tabela 11. Dochody ogółem budżetów gmin miejskich w zł na 1 mieszkańca

L.p.	Nazwa Gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	200	242	316	594	759	888	986	1069	1177	1166	1276	1398	1572	1766
2	Aleksandrów Kujawski	162	225	314	603	701	890	987	1003	1192	1313	1310	1417	1647	1869
3	Ciechocinek	207	354	588	697	836	1021	1334	1501	1728	1854	1781	1987	2146	2413
4	Nieszawa	307	629	610	972	926	1474	1147	1454	1615	1507	1488	1938	2301	2093
5	Brodnica	180	247	353	642	883	952	1048	1171	1251	1348	1427	1636	1994	2114
6	Chełmno	176	231	386	733	881	878	995	1085	1162	1181	1325	1391	1578	1886
7	Golub-Dobrzyń	191	246	385	624	786	1019	1086	1187	1192	1254	1360	1488	1746	2330
8	Lipno	176	271	411	647	758	982	1016	1116	1171	1277	1299	1522	1751	2097
9	Radziejów	192	273	362	1060	1224	1182	1088	1236	1278	1321	1396	1592	1862	2080
10	Rypin	231	247	340	629	814	952	973	1103	1180	1319	1355	1531	1756	1935
11	Chełmża	185	276	414	601	817	966	1051	1132	1184	1475	1499	1620	1843	2045
12	Wąbrzeźno	331	462	610	761	953	1120	1101	1188	1337	1438	1407	1661	1806	1994
13	Kowal	230	311	380	769	935	1068	1163	1273	1512	1592	1711	1743	2200	2361

Poziom dochodów ogółem gmin nie jest związany z liczbą mieszkańców. W przypadku województwa kujawsko-pomorskiego wysoki poziom dochodów ogółem na 1 mieszkańca występuje zarówno w gminach najmniejszych, Nieszawa, Kowal, jak i w gminach o średniej liczbie mieszkańców, tj. Brodnicy i Ciechocinku. Najniższe dochody ogółem na 1 mieszkańca ma Inowrocław, z największą liczbą mieszkańców.

Wykres 3. Dochody ogółem budżetów gmin miejskich w zł na 1 mieszkańca (suma w latach 1993–2006)

Dochody własne na 1 mieszkańca odzwierciedlają rzeczywisty poziom potencjału gospodarczego gminy. Nie obejmują bowiem dotacji i subwencji. Jak wynika z danych zawartych w tabeli 12, w latach 1993–2006 stopień zróżnicowania dochodów własnych na 1 mieszkańca w gminach miejskich był zdecydowanie większy od zróżnicowania dochodów ogółem na 1 mieszkańca.

Najwyższy poziom dochodów własnych w roku 2006 uzyskał Ciechocinek, najniższy poziom zanotowano w Kowalu. Porównanie rozpiętości pomiędzy najwyższym i najniższym dochodem na 1 mieszkańca w roku 1993 i 2006 wskazuje na pogłębienie się różnic między tymi wielkościami. W roku 1993 najniższy dochód na 1 mieszkańca, jaki osiągnął Aleksandrów Kujawski, stanowił 54,9% dochodu najwyższego uzyskanego w Wąbrzeź-

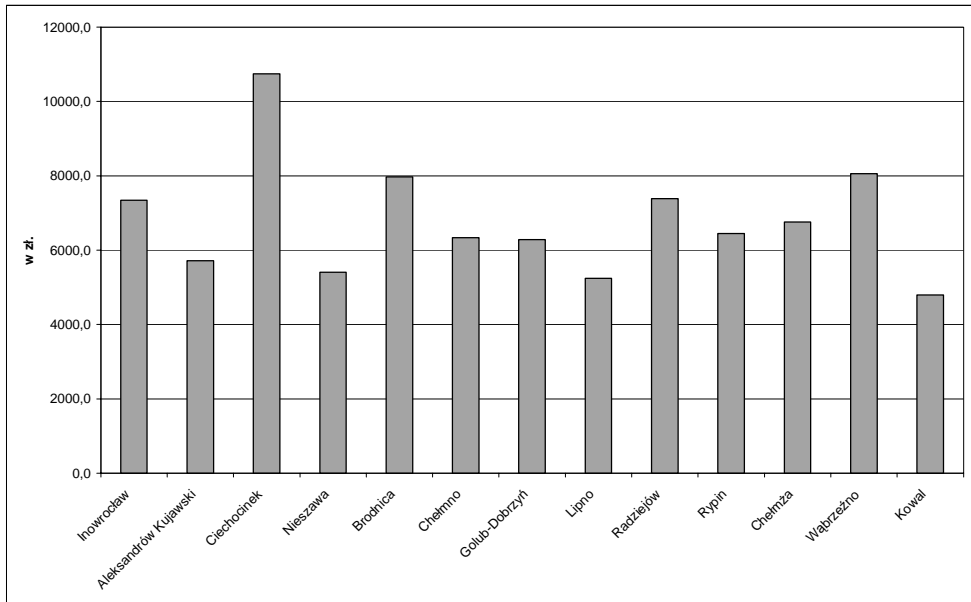
nie, zaś w roku 2006 najniższy dochód zanotowany w Kowalu wyniósł za-
ledwie 40,5% dochodu najwyższego uzyskanego w Ciechocinku.

Tabela 12. Dochody własne budżetów gmin miejskich w zł na 1 mieszkańca

L.p.	Nazwa Gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	136	171	141	211	299	329	596	629	662	650	733	851	913	1022
2	Aleksandrów Kujawski	103	148	145	173	197	227	450	484	574	589	562	593	693	779
3	Ciechocinek	142	271	234	283	328	380	776	917	951	1165	1126	1246	1451	1473
4	Nieszawa	172	273	122	115	156	236	312	339	601	446	490	698	741	708
5	Brodnica	143	194	169	223	317	362	585	623	665	717	761	940	1060	1210
6	Chełmno	125	154	147	170	207	237	526	525	577	585	635	728	796	924
7	Golub-Dobrzyń	151	169	162	188	229	269	487	507	519	559	608	686	815	940
8	Lipno	116	169	169	193	220	286	444	469	454	473	454	555	597	640
9	Radziejów	133	195	203	283	333	351	548	675	665	675	686	803	891	951
10	Rypin	145	165	161	209	277	309	455	509	503	540	621	754	877	927
11	Chełmża	138	180	158	188	252	301	516	518	554	752	741	762	792	908
12	Wąbrzeźno	188	370	219	272	310	408	625	655	666	720	719	933	942	1033
13	Kowal	144	205	182	208	177	194	344	350	427	453	414	543	551	596

O ile w przypadku najwyższych i najniższych dochodów własnych, jak i dochodów ogółem na 1 mieszkańca w roku 1993 występują te same gminy, tj. Wąbrzeźno i Aleksandrów Kujawski, to w roku 2006, odpowiednio najwyższe i najniższe dochody ogółem i dochody własne osiągają różne gminy. Dochody ogółem najwyższe uzyskał Ciechocinek, zaś najniższe Inowrocław. Dochody własne na 1 mieszkańca najwyższe uzyskał Ciechocinek, zaś najniższe Kowal.

W okresie 1993–2006, inaczej niż w przypadku dochodów ogółem, poziom dochodów własnych gmin na 1 mieszkańca, uległ głębszym zmianom. Jedynie Lipno nie zmieniło swojej pozycji pod względem poziomu dochodów własnych na 1 mieszkańca. W przypadku pozostałych gmin zmiany pozycji są znaczne. Największe zmiany w poziomie dochodów własnych na 1 mieszkańca zanotował Ciechocinek, przesuwał się z miejsca 7 w 1993 roku na miejsce 1 w roku 2006. Takie pozytywne zmiany zauważyć można również w Brodnicy – przesunięcie z 6 miejsca na 2, Inowrocławiu – przesunięcie z 9 miejsca na 4, Radziejowie – przesunięcie z 10 miejsca na 5, Chełmży – przesunięcie z 8 miejsca na 6, w Chełmnie – przesunięcie z 11 miejsca na 8 oraz w Aleksandrowie Kujawskim – z 13 miejsca na 11. Pozostałe gminy miejskie utraciły wysokie pozycje, jakie miały w roku 1993 i w roku 2006, ich miejsca były następujące: Wąbrzeźno – 3 miejsce z 1, Nieszawa – 9 miejsce z 2, Golub-Dobrzyń 10 miejsce z 3, Rypin 7 miejsce z 4, Kowal 13 miejsce z 5.

Wykres 4. Dochody własne budżetów gmin miejskich w zł na 1 mieszkańca (suma w latach 1993–2006)

Na tle przyrostów wartości dochodów na 1 mieszkańca warto przeanalizować dynamikę tych dochodów. Z danych zawartych w tabeli 13 wynika, że przyrosty dochodów ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca różnią się od przyrostów tych dochodów w wartościach bezwzględnych. Jednakże występuje pewna prawidłowość. Otóż w gminie miejskiej Ciechocinek, Brodnica, Inowrocław oraz Nieszawa uzyskane przyrosty usytuowały te gminy w tym samym miejscu w dochodach ogółem w wartościach bezwzględnych, co dochodach ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W pozostałych gminach miejskich różnice w przyrostach dochodów ogółem w wartościach bezwzględnych i przyrostach tych dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca zmieniły znacznie kolejność tych gmin. Skrajnym przypadkiem jest gmina miejska Kowal, którą poziom przyrostów dochodów ogółem usytuował na 3 miejscu, zaś poziom przyrostów dochodów ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca, na miejscu 13.

Tabela 13. Przyrost dochodów ogółem budżetów gmin miejskich na 1 mieszkańca w %, rok 1993 = 100

L.p.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	100	126,2	103,8	155,4	220,4	242,6	439,5	464,0	488,2	479,5	540,4	627,4	786,7	883,5
2	Aleksandrów Kujawski	100	143,3	140,3	167,3	191,2	220,0	436,0	469,0	555,3	570,6	543,8	573,6	1014,9	1151,5
3	Ciechocinek	100	190,5	164,9	199,6	230,7	267,8	546,2	645,6	669,6	819,9	792,4	877,5	1037,2	1166,3
4	Nieszawa	100	159,3	70,9	67,0	90,8	137,8	181,8	197,5	350,7	259,9	285,8	407,0	750,7	682,6
5	Brodnica	100	135,3	117,8	155,6	220,9	252,6	407,9	434,4	463,3	499,8	530,5	655,3	1105,5	1171,9
6	Chełmno	100	122,9	117,9	135,9	165,9	189,8	420,6	420,2	461,9	467,8	507,7	582,4	898,4	1073,6
7	Golub-Dobrzyń	100	111,7	107,3	124,7	152,0	178,1	322,6	335,7	344,2	370,4	403,1	454,5	913,0	1218,6
8	Lipno	100	145,4	145,3	166,4	189,3	245,7	381,7	403,5	390,7	406,9	390,3	477,6	995,5	1192,5
9	Radziejów	100	146,8	152,6	213,3	250,4	263,9	412,6	507,9	500,1	508,1	516,3	604,4	971,5	1085,0
10	Rypin	100	114,0	111,0	144,3	191,3	212,9	313,8	350,9	346,6	372,1	428,0	520,2	761,2	838,9
11	Chełmża	100	130,5	114,4	136,5	183,2	218,8	374,3	376,0	402,3	545,9	537,9	553,3	997,0	1106,0
12	Wąbrzeźno	100	196,7	116,3	144,5	165,1	216,8	332,5	348,2	354,1	383,2	382,3	496,1	545,6	602,3
13	Kowal	100	142,4	126,6	144,4	122,8	134,9	238,4	243,2	296,5	314,2	287,2	376,9	958,5	1028,4

6. Wydatki budżetów gmin miejskich w latach 1993–2006

Analizę struktury wydatków budżetów gmin pod względem ich przeznaczenia można dokonać poprzez podział tych wydatków na dwie grupy¹⁶. Grupa pierwsza to wydatki bieżące – zapewniające prawidłowe funkcjonowanie obiektów i urządzeń komunalnych oraz zapewniające finansowanie realizacji bieżących zadań gminy. Grupa druga to wydatki inwestycyjne – związane z podwyższaniem standardów i zakresu usług komunalnych oraz z szeroko rozumianym rozwojem gminy.

W latach 1993–2006 miał miejsce wzrost wydatków budżetowych badanych gmin (patrz tabela 14). Wartość nominalna wydatków ogółem zwiększyła się z 47 560 tys. zł w 1993 roku do 480 864 tys. zł w 2006 roku, tj. o 1011,1%. Średnioroczny przyrost wyniósł więc 72,2%.

Analizując dynamikę wydatków ogółem budżetów gmin miejskich w okresie 1993–2006, można zauważyć, że przy średnim wzroście wynoszącym nominalnie 72,2%, najwyższą dynamikę uzyskano w: Kowalu – 98,1%, Brodnicy – 93,6%, Golubiu-Dobrzyniu – 93,3% i w Chełmży – 92,2%.

Łącznie 8 gmin miejskich osiągnęło przyrosty wydatków ogółem większe od średniej. Jedynie 5 gmin miało przyrosty wydatków niższe niż średnia. Do gmin tych należą: Wąbrzeźno, Rypin, Inowrocław, Nieszawa i Chełmno.

¹⁶ E. Denek, J. Sobiech, J. Wolniak, *Finanse publiczne*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 106–107.

Tabela 14. Wydatki ogółem budżetów gmin miejskich w tys. zł

L.p.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	16 335	20 795	28 213	51 731	62 676	80 428	86 570	97 439	94 914	89 272	91 440	103 701	126 986	147 136
2	Aleksandrów Kujawski	1 975	2 607	3 758	7 468	9 391	11 035	12 529	12 408	15 200	16 013	16 099	17 668	20 757	24 551
3	Ciechocinek	2 191	4 375	6 078	7 514	8 854	12 434	14 079	20 726	23 630	18 831	19 202	21 338	20 757	24 551
4	Nieszawa	580	1 390	1 325	1 789	1 993	3 070	2 407	3 004	3 175	3 247	3 139	3 863	4 826	4 377
5	Brodnica	4 423	6 431	9 785	17 762	25 123	25 392	28 577	33 704	33 859	36 801	38 231	48 243	59 346	57 935
6	Chełmno	4 232	5 032	8 679	24 013	20 061	18 874	20 721	22 234	24 616	25 256	26 274	28 343	30 914	38 754
7	Golub-Dobrzyń	2 369	3 111	4 691	8 111	10 362	13 126	14 974	19 334	17 464	15 507	16 922	18 212	25 215	30 948
8	Lipno	2 898	4 942	5 646	9 759	11 957	15 236	15 007	17 750	18 963	18 832	19 407	22 102	25 031	35 965
9	Radziejów	1 131	1 544	2 416	6 995	7 233	7 177	6 501	7 270	7 571	7 723	8 098	9 247	10 767	12 815
10	Rypin	3 928	4 846	4 922	9 983	13 670	16 803	16 313	18 300	19 682	24 143	23 492	24 932	29 558	33 527
11	Chełmża	2 399	4 524	6 724	9 297	12 777	15 713	16 171	17 955	19 943	20 787	23 000	25 315	31 177	30 962
12	Wąbrzeźno	4 488	6 124	8 525	11 185	13 959	16 010	15 254	16 335	19 090	22 049	25 804	21 945	26 341	30 958
13	Kowal	611	924	1 211	2 278	3 417	3 697	3 890	4 394	5 341	5 542	5 923	6 381	7 808	8 385
14	Razem	47 560	66 662	91 972	167 884	201 474	238 994	252 991	290 851	303 449	304 003	317 030	351 290	419 483	480 864

Tabela 15. Dynamika wydatków ogółem budżetów gmin miejskich w %, rok 1993 = 100

L.p.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	średnia
1	Inowrocław	100,0	127,3	172,7	316,7	383,7	492,4	530,0	596,5	581,0	546,5	559,8	634,8	777,4	900,7	64,3
2	Aleksandrów Kujawski	100,0	132,0	190,3	378,2	475,6	558,8	634,4	628,3	769,7	810,8	815,2	894,7	1 051,1	1 243,2	88,8
3	Ciechocinek	100,0	199,7	277,5	343,0	404,2	567,6	642,7	946,1	1 078,6	859,6	876,5	974,0	947,5	1 120,7	80,1
4	Nieszawa	100,0	239,7	228,4	308,4	343,6	529,3	415,1	517,9	547,4	559,9	541,2	666,1	832,1	754,6	53,9
5	Brodnica	100,0	145,4	221,2	401,6	568,0	574,1	646,1	762,0	765,5	832,0	864,3	1 090,7	1 341,7	1 309,8	93,6
6	Chełmno	100,0	118,9	205,1	567,4	474,0	446,0	489,6	525,3	581,6	596,7	620,8	669,7	730,5	915,7	65,4
7	Golub-Dobrzyń	100,0	131,3	198,0	342,4	437,4	554,0	632,0	816,0	737,1	654,5	714,2	768,7	1 064,3	1 306,3	93,3
8	Lipno	100,0	170,6	194,9	336,8	412,7	525,8	517,9	612,6	654,5	649,9	669,8	762,8	863,9	1 241,2	88,7
9	Radziejów	100,0	136,5	213,6	618,4	639,4	634,5	574,7	642,6	669,2	682,8	715,9	817,5	951,8	1 132,9	80,9
10	Rypin	100,0	123,4	125,3	254,2	348,0	427,8	415,3	465,9	501,1	614,7	598,1	634,8	752,6	853,6	61,0
11	Chełmża	100,0	188,5	280,3	387,5	532,5	654,9	674,0	748,3	831,2	866,4	958,6	1 055,1	1 299,4	1 290,4	92,2
12	Wąbrzeźno	100,0	136,5	190,0	249,2	311,1	356,8	339,9	364,0	425,4	491,3	575,0	489,0	586,9	689,8	49,3
13	Kowal	100,0	154,2	198,3	372,9	559,5	605,2	636,8	719,5	874,4	907,3	969,7	1 044,7	1 278,3	1 372,8	98,1
14	Średnia	100,0	140,2	193,4	353,0	423,6	502,5	531,9	611,6	638,0	639,2	666,6	738,6	882,0	1 011,1	72,2

W tabeli 16 przedstawiono kształtowanie się wydatków inwestycyjnych. Wartość nominalna wydatków inwestycyjnych zwiększyła się z 10 187 tys. zł w 1993 roku do 86 882 tys. zł w 2006 roku, tj. o 852,8%. Przyrost średnioroczny wyniósł 60,9%. Średnioroczne tempo zwiększania wydatków inwestycyjnych przekroczyło 9 gmin miejskich. Najwyższą dynamikę wzrostu wydatków inwestycyjnych odnotował Kowal. Było to jednak spowodowane przez porównanie do bardzo niskiej bazy z 1993 roku. Gmina miejska Kowal wydała wówczas na inwestycje zaledwie 8,7 tys. zł, przy średnich wydatkach inwestycyjnych gmin w tym roku wynoszących 783,6 tys. zł. Powyżej średniej wydawały na inwestycje również gminy: Aleksandrów Kujawski, Ciechocinek, Radziejów (mimo że w roku 1999 gmina Radziejów nie wydała na inwestycje ani złotówki), Brodnica, Chełmża, Wąbrzeźno. Poniżej średniej przyrost wydatków inwestycyjnych ukształtowały się w: Rypinie, Inowrocławiu i Nieszawie.

Tabela 16. Wydatki inwestycyjne budżetów gmin miejskich w tys. zł

L.p.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	4652	5456	8129	10460	13532	21484	15583	18293	10537	5871	3537	4543	15054	26118
2	Aleksandrów Kujawski	35	350	500	742	664	1721	2059	803	1837	2072	1004	913	2205	4610
3	Ciechocinek	261	856	982	1283	1446	2583	3372	8179	10556	4380	3085	5571	3705	5203
4	Nieszawa	150	503	238	446	309	1180	210	559	492	338	257	204	634	227
5	Brodnica	648	1169	1989	3212	7073	4033	3082	6325	4604	5096	5646	10390	16071	9680
6	Chełmno	960	769	2655	12138	7611	3350	3348	3544	4345	4368	4122	3042	2703	7350
7	Golub-Dobrzyń	620	599	840	1177	1733	2401	3165	5966	2606	163	277	708	4132	8094
8	Lipno	874	1651	1031	1487	1450	1840	1330	2034	2978	1862	1693	2031	1962	10194
9	Radziejów	38	22	397	2809	2047	1002	0	226	186	186	167	756	1164	1723
10	Rypin	1449	1743	375	728	2288	3031	1615	1588	1102	4292	2731	1069	2726	5687
11	Chełmża	156	1445	2282	1097	1708	3284	2622	2641	1582	926	895	1378	4793	2523
12	Wąbrzeźno	336	692	813	1197	2623	1542	1274	1780	2561	4475	5065	1470	3850	4295
13	Kowal	9	226	279	258	549	554	118	119	914	359	319	604	795	1177
14	Razem	10187	15482	20509	37034	43032	48004	37779	52058	44300	34387	28798	32679	59795	86882

Podobnie jak w przypadku dochodów, wydatki poddane są analizie w ujęciu nominalnym. Relacje pomiędzy wartością wydatków w poszczególnych gminach nie zmieniłyby się po przeliczeniu na wartości realne.

Jak wynika z danych zawartych w tabelach 14 i 16, poziom wydatków budżetów gmin miejskich w omawianym okresie był zróżnicowany, zarówno jeśli chodzi o wydatki w poszczególnych latach, jak i w poszczególnych gminach.

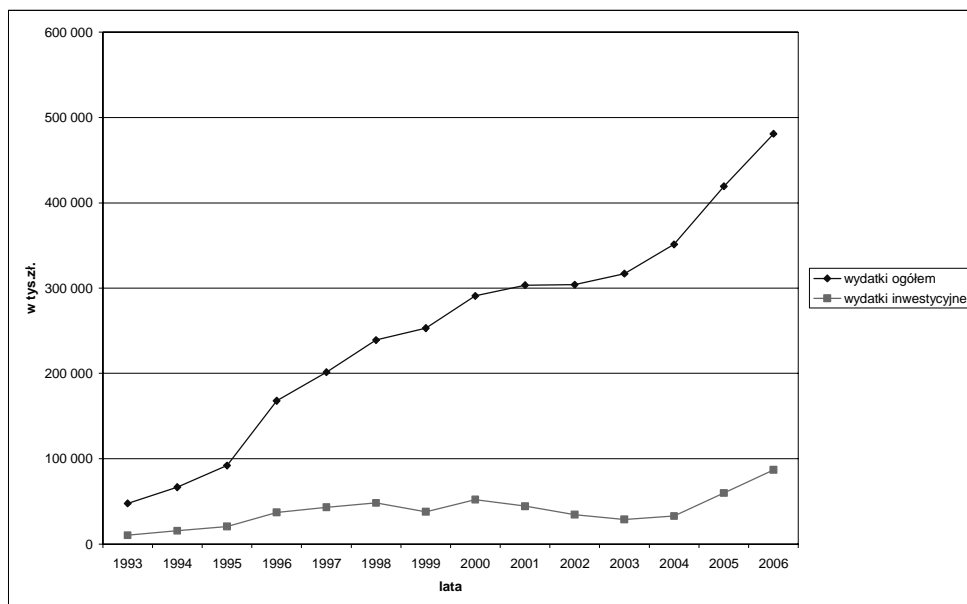
Zróżnicowanie będzie analizowane z uwzględnieniem następujących relacji:

- udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem,
- wartości wydatków ogółem na 1 mieszkańca,
- przyrostu wydatków na 1 mieszkańca przy założeniu, że rok 1993 = 100,
- udziału wydatków inwestycyjnych w dochodach własnych¹⁷.

Wydatki inwestycyjne decydują o rozwoju gminy. Nie zawsze musi to być rozwój polegający na tworzeniu nowych miejsc pracy lub zwiększeniu liczby ludności. Rozwój gminy może również oznaczać, że poprawia się standard usług komunalnych, a tym samym jakość życia w gminie. Może to z kolei zachęcać do przyjazdu do gminy osób o wyższych dochodach, jak również do lokowania w takich gminach nowych inwestycji, co skutkować będzie zwiększeniem dochodów własnych gminy. Istnieje bowiem współzależność pomiędzy wielkością dochodów budżetowych gmin a ich bazą gospodarczą¹⁸.

¹⁷ Por. M. Dylewski, B. Filipiak, M. Gorzałczyńska-Koczkodaj, *Analiza finansowa w jednostkach samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Muncypium SA, Warszawa 2004, s. 107.

¹⁸ J. Sierak, *Sytuacja finansowa gmin polskich w latach 1994–2001*, Rocznik Żyrardowski tom II, wyd. Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie, Żyrardów 2003, s. 119.

Wykres 5. Wydatki ogółem oraz wydatki inwestycyjne budżetów gmin miejskich województwa kujawsko-pomorskiego w tys. zł

Jak już wspomniano, wydatki budżetów gmin dzielą się na wydatki bieżące i wydatki inwestycyjne. Proporcje między wydatkami bieżącymi a inwestycyjnymi świadczą o kierunkach polityki finansowej gminy. Znaczny udział wydatków bieżących i niewielki wydatków inwestycyjnych oznacza, że gmina prowadzi politykę budżetu konsumpcyjnego, co w długim okresie musi odbić się ujemnie na rozwoju gminy¹⁹. I odwrotnie, duży udział wydatków inwestycyjnych oznacza budżet rozwojowy, co może skutkować w przyszłości zwiększeniem dochodów własnych. W tabeli 17 przedstawiono proporcje wydatków budżetowych gmin miejskich jako udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem. Biorąc pod uwagę dane zawarte w tabeli 17, możemy podzielić badane gminy na dwie grupy:

- gminy rozwojowe, o ustabilizowanym, wysokim udziale wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem,
- gminy „konsumpcyjne”, w których udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem ulega znacznym wahaniom w poszczególnych latach, lub też utrzymuje się na niskim poziomie.

¹⁹ M. Pytlak, W. Rakowski, *Budżet gminy Grodzisk Mazowiecki, Jaktorów i Milanówek – podobieństwa i różnice*, Rocznik Żyrardowski tom IV, wyd. Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie, Żyrardów 2006, s. 364.

Do pierwszej grupy można zaliczyć 3 gminy miejskie: Ciechocinek, Brodnicę i Chełmno. Do drugiej grupy pozostałe gminy. O ile w pierwszej grupie udział wydatków inwestycyjnych w latach 1993–2006 w wydatkach ogółem nie był mniejszy niż 19,0%, to w grupie drugiej udział ten podlegał znacznym wahaniom.

Tabela 17. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem gmin miejskich w %

Lp.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	średnia
1	Inowrocław	28,5	26,2	28,8	20,2	21,6	26,7	18,0	18,8	11,1	6,6	3,9	4,4	11,9	17,8	17,5
2	Aleksandrów Kujawski	1,8	13,4	13,3	9,9	7,1	15,6	16,4	6,5	12,1	12,9	6,2	5,2	10,6	18,8	10,7
3	Ciechocinek	11,9	19,6	16,2	17,1	16,3	20,8	24,0	39,5	44,7	23,3	16,1	26,1	17,8	21,2	22,5
4	Nieszawa	25,9	36,2	18,0	24,9	15,5	38,4	8,7	18,6	15,5	10,4	8,2	5,3	13,1	5,2	17,4
5	Brodnica	14,6	18,2	20,3	18,1	28,2	15,9	10,8	18,8	13,6	13,8	14,8	21,5	27,1	16,7	18,0
6	Chełmno	22,7	15,3	30,6	50,5	37,9	17,7	16,2	15,9	17,7	17,3	15,7	10,7	8,7	19,0	21,1
7	Golub-Dobrzyń	26,2	19,2	17,9	14,5	16,7	18,3	21,1	30,9	14,9	1,1	1,6	3,9	16,4	26,2	16,4
8	Lipno	30,2	33,4	18,3	15,2	12,1	12,1	8,9	11,5	15,7	9,9	8,7	9,2	7,8	28,3	15,8
9	Radziejów	3,3	1,4	16,4	40,2	28,3	14,0	0,0	3,1	2,5	2,4	2,1	8,2	10,8	13,4	10,4
10	Rypin	36,9	36,0	7,6	7,3	16,7	18,0	9,9	8,7	5,6	17,8	11,6	4,3	9,2	17,0	14,8
11	Chełmża	6,5	31,9	33,9	11,8	13,4	20,9	16,2	14,7	7,9	4,5	3,9	5,4	15,4	8,1	13,9
12	Wąbrzeźno	7,5	11,3	9,5	10,7	18,8	9,6	8,4	10,9	13,4	20,3	19,6	6,7	14,6	13,9	12,5
13	Kowal	1,4	24,0	23,0	11,3	16,1	15,0	3,0	2,7	17,1	6,5	5,4	9,5	10,2	14,0	11,4

Na przykład w Radziejowie wahał się od 0,00% w 1999 roku do 40,2% w 1996 roku. Gminy zaliczone do drugiej grupy nie prowadziły stabilnej polityki inwestycyjnej, polegającej na przeznaczaniu na inwestycje określonej, względnie stałej części swoich wydatków.

Znaczne różnice w wydatkach inwestycyjnych w poszczególnych latach świadczą o tym, że brak jest w tych gminach stabilnego planu inwestycyjnego, a decyzje inwestycyjne podejmowane są pod naciskiem chwilowych potrzeb.

Porównań tendencji kształtowania się wydatków w poszczególnych gminach najlepiej dokonać przeliczając je na 1 mieszkańca. W omawianym okresie wystąpił znaczny wzrost nominalnych wydatków ogółem na 1 mieszkańca. Obrazuje to tabela 18. Wzrost ten był jednak zróżnicowany. Najwyższy poziom tych wydatków w roku 2006 odnotowano w Lipnie zaś najniższy w Inowrocławiu. Porównując różnice pomiędzy najniższą i najwyższą wartością wydatków na 1 mieszkańca w roku 1993 i 2006, należy stwierdzić, że rozpiętość w tych wydatkach zmniejszyła się. W roku 1993 najniższe wydatki na 1 mieszkańca w Aleksandrowie Kujawskim stanowiły 47,0% najwyższych takich wydatków w Wąbrzeźnie. W roku 2006 najniższe wydatki na 1 mieszkańca w Inowrocławiu stanowiły już 79,1% najwyższych takich wydatków dokonanych w Lipnie. Zwraca uwagę fakt, że w okresie 1993–2006, proporcje wydatków na 1 mieszkańca w poszczególnych gminach uległy zmianie. Największe przyrosty wydatków ogółem

na 1 mieszkańca wystąpiły w Brodnicy, Chełmży i Ciechocinku, Najniższe przyrosty tych wydatków uzyskano w Wąbrzeźnie, Rypinie i Nieszawie.

Tabela 18. Wydatki ogółem budżetów gmin miejskich w zł na 1 mieszkańca

L.p.	Nazwa Gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	206	262	354	648	784	1007	1084	1241	1210	1140	1169	1332	1640	1912
2	Aleksandrów Kujawsk	155	202	292	580	727	851	963	993	1215	1282	1297	1423	1680	1989
3	Ciechocinek	196	389	536	662	777	1092	1236	1910	2175	1730	1767	1965	1921	2275
4	Nieszawa	295	679	639	849	937	1441	1122	1426	1510	1561	1505	1883	2377	2166
5	Brodnica	163	235	357	645	910	917	1029	1255	1255	1359	1411	1777	2189	2136
6	Chełmno	194	229	394	1087	907	856	940	1082	1198	1232	1285	1388	1520	1915
7	Golub-Dobrzyń	194	249	365	625	794	1001	1135	1476	1333	1183	1288	1394	1929	2391
8	Lipno	193	323	367	631	767	973	957	1181	1263	1258	1299	1478	1681	2417
9	Radziejów	191	269	418	1194	1220	1215	1088	1214	1267	1299	1369	1579	1843	2204
10	Rypin	239	291	292	588	803	987	958	1104	1189	1456	1416	1504	1785	2023
11	Chełmża	157	296	436	601	826	1013	1045	1188	1299	1359	1505	1656	2037	2029
12	Wąbrzeźno	329	442	608	797	989	1130	1075	1188	1380	1593	1859	1579	1908	2248
13	Kowal	202	314	398	750	1006	1085	1137	1288	1557	1605	1705	1826	2238	2409

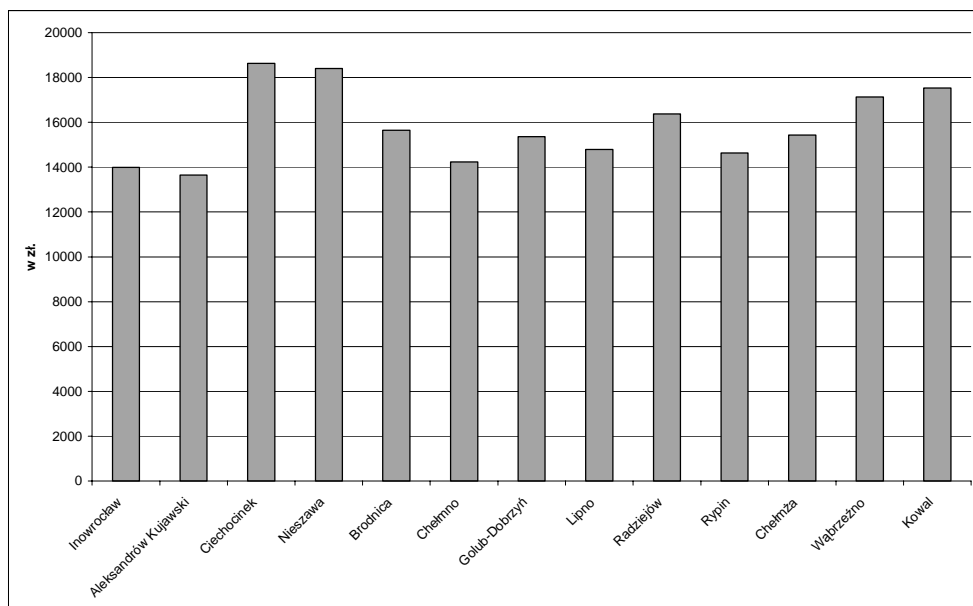
Zestawienie wielkości dochodów i wydatków budżetów badanych gmin w latach 1993–2006 wykazało (tabela 19), że w 7 gminach nominalny przyrost dochodów był wyższy niż przyrost wydatków. Dochody rosły szybciej niż wydatki w Inowrocławiu, Chełmnie, Gołubiu-Dobrzyniu, Lipnie, Radziejowie, Rypinie i Wąbrzeźnie. W pozostałych gminach tempo wzrostu wydatków było wyższe niż wzrostu dochodów, co oznacza wzrost deficytu budżetowego gmin. Dane zawarte w tabeli 19, w zakresie dynamiki dochodów i wydatków obrazują wartości ogółem, zaś w zakresie dochodów i wydatków na 1 mieszkańca wartości średnie.

Tabela 19. Zmiany dochodów i wydatków budżetowych w latach 1993–2006

L.p.	Nazwa gminy	Dynamika dochodów w %	Dynamika wydatków w %	Różnica tempa zmian dochodów i wydatków w pkt proc.	Dochody na 1 mieszkańca w zł. (średnia)	Wydatki na 1 mieszkańca w zł. (średnia)	Różnica dochód - wydatek na 1 mieszkańca w zł.
1	Inowrocław	857,8	900,7	-42,9	957,8	999,1	-41,3
2	Aleksandrów Kujawski	1114,1	1243,2	-129,1	974,0	975,0	-1,0
3	Ciechocinek	1126,4	1120,7	5,7	1317,7	1330,7	-13,1
4	Nieszawa	702,1	754,6	-52,6	1318,7	1313,5	5,2
5	Brodnica	1172,2	1309,8	-137,6	1089,0	1117,2	-28,2
6	Chełmno	994,5	915,7	78,8	992,0	1016,3	-24,3
7	Golub-Dobrzyń	1288,9	1306,3	-17,4	1064,0	1096,8	-32,8
8	Lipno	1179,5	1241,2	-61,7	1035,3	1056,3	-21,0
9	Radziejów	1066,9	1132,9	-66,0	1153,3	1169,3	-16,0
10	Rypin	844,9	853,6	-8,7	1026,0	1045,3	-19,3
11	Chełmża	1102,7	1290,4	-187,7	1079,1	1101,8	-22,7
12	Wąbrzeźno	609,0	689,8	-80,8	1154,9	1223,1	-68,3
13	Kowal	1184,6	1372,8	-188,2	1232,0	1251,5	-19,5

Kształtowanie się deficytu budżetów badanych gmin w latach 1993–2006 obrazuje wykres 7. W latach 1993–2002 wydatki ogółem były wyższe od dochodów ogółem. Deficyt budżetowy osiągnął najwyższe rozmiary w 2000 i 2001 roku. W latach 2003 i 2004 wydatki budżetów gmin były niższe niż dochody. Gminy zanotowały nadwyżkę budżetową.

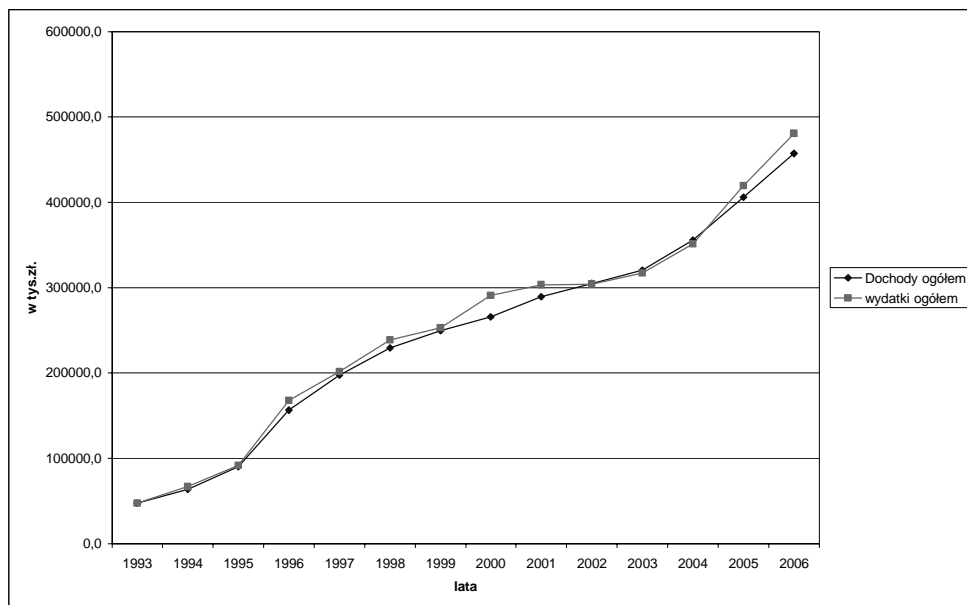
Wartość wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca, obok wskaźnika udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem, najlepiej klasyfikuje budżet gminy do grupy budżetów rozwojowych lub do grupy budżetów konsumpcyjnych (tabela 20).

Wykres 6. Wydatki ogółem budżetów gmin miejskich w zł na 1 mieszkańca (suma w latach 1993–2006)

Biorąc pod uwagę, iż występuje bardzo nierównomierny rozkład wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca zarówno jeśli chodzi o wydatki gmin w danym roku, jak i jednej gminy w latach 1993–2006, przeanalizujemy zarówno średnie wydatki inwestycyjne w danym roku, jak i sumę tych wydatków w analizowanym okresie.

Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca w gminach miejskich Lipno, Aleksandrów Kujawski i Radziejów, w latach 1993–2006 zaledwie w trzech przypadkach przekroczyły średnią wartość wydatków w tym okresie.

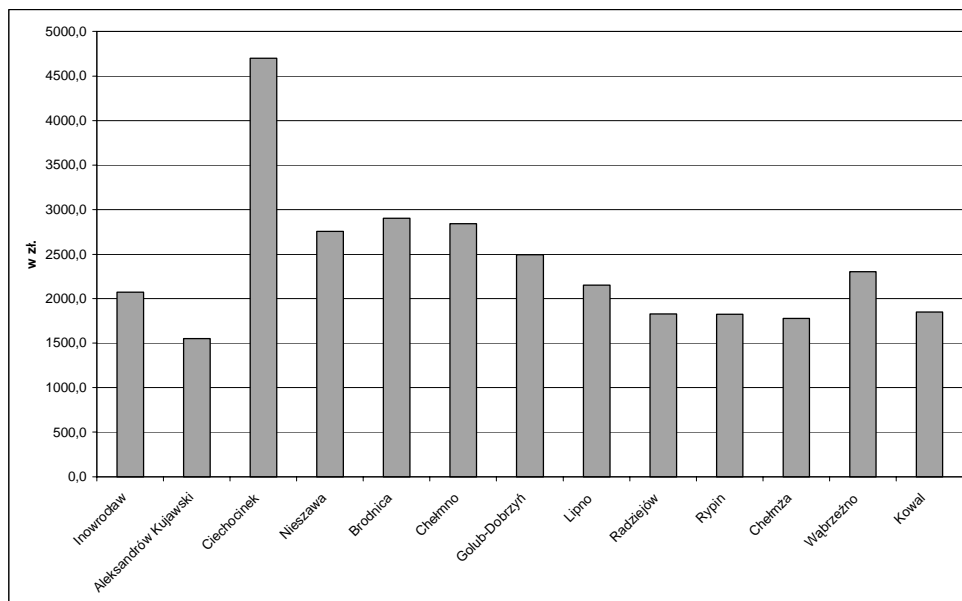
Wykres 7. Dochody i wydatki ogółem gmin miejskich w latach 1993–2006

Jeżeli chodzi o Lipno, były to lata 1993, 1994 i 2006, Aleksandrów Kujawski lata 1999, 2002 i 2006, zaś w przypadku Radziejowa, lata 1996 i 1997. Najwięcej przypadków przekroczenia średniej wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca wystąpiło w Ciechocinku. Jedynie w latach 1993, 1996 i 1997 wydatki te były w Ciechocinku niższe od średniej dla gmin miejskich w tych latach.

Tabela 20. Wydatki inwestycyjne gmin miejskich w zł na 1 mieszkańca

L.p.	Nazwa gminy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	Inowrocław	59	69	102	131	169	269	195	233	134	75	45	58	194	339
2	Aleksandrów Kujawski	3	27	39	58	51	133	158	64	147	166	81	74	178	373
3	Ciechocinek	23	76	87	113	127	227	296	754	972	402	284	513	343	482
4	Nieszawa	76	246	115	212	145	533	98	266	234	162	123	100	312	112
5	Brodnica	24	43	73	117	256	146	111	236	171	188	208	383	593	357
6	Chełmno	44	35	121	550	344	152	173	211	213	202	149	133	363	
7	Golub-Dobrzyń	51	48	65	91	133	183	240	455	199	12	21	54	316	625
8	Lipno	58	108	67	96	93	118	85	135	198	124	113	136	132	685
9	Radziejów	6	4	69	479	345	170	0	38	31	31	28	129	199	296
10	Rypin	88	105	22	43	134	178	95	96	67	259	165	64	165	343
11	Chełmża	10	94	148	71	110	212	169	172	103	61	59	90	313	165
12	Wąbrzeźno	25	50	58	85	186	109	90	129	185	323	365	106	279	312
13	Kowal	3	75	92	85	162	163	34	35	266	104	92	173	228	338

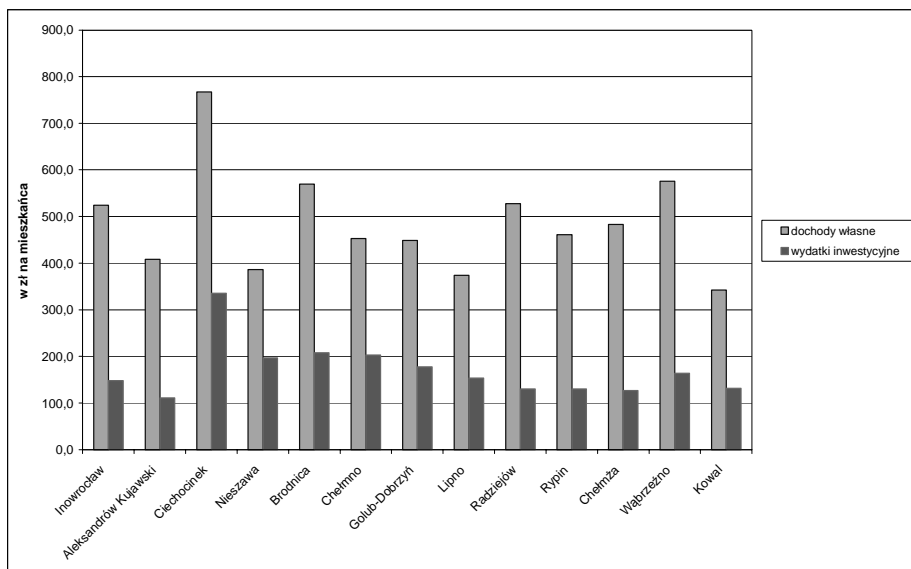
Wytracanie zdolności do generowania wydatków inwestycyjnych występuje w Nieszawie. W gminie tej w latach 1997, 1999, 2002, 2003, 2004 i w 2006 wydatki inwestycyjne kształtowały się poniżej średniej dla gmin miejskich. W Chełmnie, Inowrocławiu i Brodnicy przekroczenia średniej wystąpiły w 6 przypadkach.

Wykres 8. Wartość wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca (suma w latach 1993–2006)

Przyjmując umownie, że wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca łącznie w latach 1993–2006 kształtujące się poniżej 1500 złotych, charakteryzują budżet gminy miejskiej jako „konsumpcyjny”, do gmin o budżecie „rozwojowym” możemy zaliczyć Inowrocław, Ciechocinek, Nieszawę, Brodnicę, Chełmno, Golub-Dobrzyń i Wąbrzeźno.

Na podstawie kolumn obrazujących wartości dochodów własnych oraz wydatków inwestycyjnych (wykres 9) można zauważyć, że istnieje pewien związek między tymi wielkościami w większości gmin. Im wyższe dochody własne na 1 mieszkańca, tym wyższe wydatki inwestycyjne. Jednakże w przypadku Brodnicy, Chełmna, Radziejowa, Rypina i Chełmży dochodom własnym proporcjonalnym do dochodów pozostałych gmin nie odpowiada proporcjonalny poziom wydatków inwestycyjnych.

Wykres 9. Dochody własne oraz wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca średnio w latach 1993–2006

7. Wpływ zadłużenia budżetów gmin miejskich na wartość ich dochodów i wydatków

Do oceny wpływu zadłużenia na poszczególne części budżetów gmin miejskich użyte zostaną: współczynnik korelacji rang Spearmana oraz współczynnik korelacji Pearsona. Współczynnik korelacji rang Spearmana stosuje się do pomiaru siły i kierunku współzależności w przypadku mało licznych zbiorowości sklasyfikowanych ze względu na dwie cechy, pomiędzy którymi chcemy zbadać współzależności²⁰.

Współczynnik ten obliczamy wg wzoru:

$$r_s = 1 - \frac{6 \sum_{i=1}^n d_i^2}{n(n^2 - 1)},$$

gdzie d jest różnicą rang między odpowiadającymi sobie wariantami cech X i Y .

²⁰ *Statystyka*, J. Paradysz (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005, s. 233.

Współczynnik korelacji rang przyjmuje wartości z przedziału $\langle -1; +1 \rangle$. Interpretacja wyniku jest następująca:

- jeśli $r_s = 0$, to korelacja nie występuje,
- jeśli $0 < r_s \leq 1$, to korelacja jest dodatnia,
- jeśli $-1 \leq r_s < 0$ to korelacja jest ujemna.

Współczynnik korelacji rang Spearmana zastosujemy do badania współzależności występujących w gminach miejskich, pomiędzy poziomem zadłużenia na 1 mieszkańca a:

- liczbą ludności,
- dochodami ogółem na 1 mieszkańca,
- dochodami własnymi na 1 mieszkańca,
- wydatkami ogółem na 1 mieszkańca,
- wydatkami inwestycyjnymi na 1 mieszkańca.

Współczynnik korelacji Pearsona stosujemy w analizie korelacji związku liniowego między dwiema zmiennymi dla badania siły i kierunku tego związku. Mamy do czynienia ze związkiem liniowym, gdy jednostkowym przyrostom przyczyny (zmiennej niezależnej) towarzyszy – średnio biorąc – stały przyrost skutku (zmiennej zależnej). Współczynnik korelacji wyznacza się przez standaryzację kowariancji. Kowariancja z kolei jest średnią arytmetyczną iloczynu odchyleń wartości zamiennych X i Y od wartości ich średnich arytmetycznych.

Współczynnik korelacji liniowej Pearsona jest to stosunek kowariancji zmiennych (X, Y) do iloczynu odchyleń standardowych tych zmiennych. Przyjmuje on wartości z przedziału $\langle -1; 1 \rangle$:

- $r = 1$ – korelacja dodatnia, związek funkcyjny,
- $0 < r < 1$ – korelacja dodatnia niedoskonała,
- $r = 0$ – brak korelacji liniowej,
- $-1 < r < 0$ – korelacja ujemna niedoskonała,
- $r = -1$ – korelacja ujemna, związek funkcyjny.

W obliczeniach jako zmienną niezależną traktować będziemy wartość zadłużenia na 1 mieszkańca.

Do wyliczania współczynnika rang Spearmana, jak i współczynnika korelacji liniowej Pearsona, zastosowano standardowe funkcje statystyczne arkusza kalkulacyjnego Excel.

Przeanalizujemy czy istnieje związek między zadłużeniem a dochodami ogółem. Inaczej mówiąc, czy większemu zadłużeniu odpowiadają większe dochody ogółem. Dane do obliczeń zawarte są w tabeli 21.

Tabela 21. Zadłużenie oraz dochody ogółem na 1 mieszkańca, średnio w latach 1993–2006

L.p.	Nazwa Gminy	Zadłużenie na 1 mieszkańca średnia	Ranga (r1)	Dochody ogółem na 1 mieszkańca średnia	Ranga (r2)	$d^2=(r1-r2)^2$
1	Inowrocław	301,1	1	957,8	13	144
2	Ciechocinek	299,7	2	1317,7	2	0
3	Chełmno	279,3	3	992,0	11	64
4	Aleksandrów Kujawski	197,2	4	974,0	12	64
5	Wąbrzeźno	184,7	5	1153,3	5	0
6	Radziejów	144,0	6	1089,0	6	0
7	Golub-Dobrzyń	134,1	7	1154,9	4	9
8	Chełmża	127,0	8	1064,0	8	0
9	Brodnica	102,2	9	1079,1	7	4
10	Nieszawa	89,5	10	1318,7	1	81
11	Rypin	84,3	11	1026,0	10	1
12	Lipno	66,8	12	1035,3	9	9
13	Kowal	49,9	13	1232,0	3	100

$$r_s = 1 - \frac{2856}{2184} = 1 - 1,3077$$

$$r_s = -0,3077$$

Między poziomem zadłużenia na 1 mieszkańca a dochodami ogółem na 1 mieszkańca istnieje ujemna zależność o słabym charakterze. Inaczej mówiąc, w gminach o wysokiej wartości dochodów ogółem na 1 mieszkańca poziom zadłużenia na 1 mieszkańca jest niski.

W tabeli 22 zestawiono poziom zadłużenia oraz dochodów własnych na 1 mieszkańca. Współczynnik korelacji rang Spearmana wyliczony dla tych wartości wynosi 0,6044. Możemy więc określić, że pomiędzy poziomem zadłużenia na 1 mieszkańca a dochodami własnymi na 1 mieszkańca istnieje zależność o charakterze dodatnim. Interpretacja tego wskaźnika wskazuje na to, iż wysoka wartość zadłużenia związana jest z wysoką wartością dochodów własnych.

Tabela 22. Zadłużenie oraz dochody własne na 1 mieszkańca średnio w latach 1993–2006

L.p.	Nazwa Gminy	Zadłużenie na 1 mieszkańca średnia	Ranga (r1)	Dochody własne na 1 mieszkańca średnia	Ranga (r2)	$d^2=(r1-r2)^2$
1	Inowrocław	301,1	1	524,6	5	16
2	Ciechocinek	299,7	2	767,4	1	1
3	Chełmno	279,3	3	452,6	8	25
4	Aleksandrów Kujawski	197,2	4	408,5	10	36
5	Wąbrzeźno	184,7	5	575,6	2	9
6	Radziejów	144,0	6	528,0	4	4
7	Golub-Dobrzyń	134,1	7	449,1	9	4
8	Chełmża	127,0	8	482,9	6	4
9	Brodnica	102,2	9	569,3	3	36
10	Nieszawa	89,5	10	386,3	11	1
11	Rypin	84,3	11	460,9	7	16
12	Lipno	66,8	12	374,2	12	0
13	Kowal	49,9	13	342,2	13	0

$$r_s = 1 - \frac{912}{2184} = 1 - 0,4176$$

$$r_s = 0,5824$$

Poziom zadłużenia na 1 mieszkańca oraz poziom wydatków ogółem na 1 mieszkańca przedstawiono w tabeli 23. Obliczenia współczynnika korelacji rang dały wynik $r = -0,1758$. Oznacza to, że pomiędzy wartością zadłużenia na 1 mieszkańca a wartością wydatków ogółem występuje słaba zależność o kierunku ujemnym. Im wyższe wydatki ogółem, tym niższy poziom zadłużenia na 1 mieszkańca. Współczynnik ten kształtuje się podobnie jak w przypadku relacji zadłużenia na 1 mieszkańca do dochodów ogółem na 1 mieszkańca.

Tabela 23. Zadłużenie oraz wydatki ogółem na 1 mieszkańca średnio w latach 1993–2006

L.p.	Nazwa Gminy	Zadłużenie na 1 mieszkańca średnia	Ranga (r1)	Wydatki ogółem na 1 mieszkańca średnia	Ranga (r2)	$d^2=(r1-r2)^2$
1	Inowrocław	301,1	1	999,1	12	121
2	Ciechocinek	299,7	2	1330,7	1	1
3	Chełmno	279,3	3	1016,3	11	64
4	Aleksandrów Kujawski	197,2	4	975,0	13	81
5	Wąbrzeźno	184,7	5	1223,1	4	1
6	Radziejów	144,0	6	1169,3	5	1
7	Golub-Dobrzyń	134,1	7	1096,8	8	1
8	Chełmża	127,0	8	1101,8	7	1
9	Brodnica	102,2	9	1117,2	6	9
10	Nieszawa	89,5	10	1313,5	2	64
11	Rypin	84,3	11	1045,3	10	1
12	Lipno	66,8	12	1056,3	9	9
13	Kowal	49,9	13	1251,5	3	100

$$r_s = 1 - \frac{2724}{2184} = 1 - 1,2473$$

$$r_s = - 0,2473$$

W tabeli 24 przedstawiono wartości zadłużenia na 1 mieszkańca oraz wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca. Wyliczenie współczynnika korelacji rang dało wynik 0,1923. Oznacza to słabą zależność o kierunku dodatnim. Interpretując ten współczynnik możemy powiedzieć, że pomiędzy wartością zadłużenia na 1 mieszkańca a wydatkami inwestycyjnymi na 1 mieszkańca istnieje zależność polegająca na tym, że wraz ze wzrostem zadłużenia rosną w pewnym stopniu wydatki inwestycyjne.

$$r_s = 1 - \frac{1764}{2184} = 1 - 0,8077$$

$$r_s = 0,1923$$

Tabela 24. Zadłużenie oraz wydatki inwestycyjne średnio na 1 mieszkańca w latach 1993–2006

L.p.	Nazwa Gminy	Zadłużenie na 1 mieszkańca średnia	Ranga (r1)	Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca średnia	Ranga (r2)	$d^2=(r1-r2)^2$
1	Inowrocław	301,1	1	148,1	8	49
2	Ciechocinek	299,7	2	335,6	1	1
3	Chełmno	279,3	3	202,9	3	0
4	Aleksandrów Kujawski	197,2	4	110,9	13	81
5	Wąbrzeźno	184,7	5	164,4	6	1
6	Radziejów	144,0	6	130,5	10	16
7	Golub-Dobrzyń	134,1	7	178,1	5	4
8	Chełmża	127,0	8	127,0	12	16
9	Brodnica	102,2	9	207,4	2	49
10	Nieszawa	89,5	10	196,7	4	36
11	Rypin	84,3	11	130,2	11	0
12	Lipno	66,8	12	153,5	7	25
13	Kowal	49,9	13	132,1	9	16

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z gmin oraz WUS.

Dla oceny korelacji między zadłużeniem na 1 mieszkańca a dochodami własnymi na 1 mieszkańca w latach 1993–2006 zastosowano współczynnik korelacji Pearsona. Aby obliczyć wartość tego współczynnika dla każdej gminy, zestawiono w kolumny poziom zadłużenia na 1 mieszkańca w danym roku i odpowiadający mu poziom dochodów własnych. Wyniki obliczeń obrazuje tabela 25. Interpretując wyniki można powiedzieć, że dla gmin z wyższym poziomem zadłużenia na 1 mieszkańca, między tą wartością a wartością dochodów własnych na 1 mieszkańca istnieje związek funkcyjny tym silniejszy, im wyższa jest wartość zadłużenia na 1 mieszkańca. Dla Nieszawy, Chełmna, Lipna korelacja jest słaba. Silna korelacja dotyczy Inowrocławia, Ciechocinka, Golubia-Dobrzyń i Chełmży.

Tabela 25. Współczynnik korelacji Pearsona między zadłużeniem na 1 mieszkańca a dochodami własnymi budżetów gmin miejskich w latach 1993–2006

L.p.	Nazwa Gminy	Współczynnik korelacji Pearsona
1	Inowrocław	0,8316
2	Aleksandrów Kujawski	0,7441
3	Ciechocinek	0,7836
4	Nieszawa	0,4163
5	Brodnica	-0,0130
6	Chełmno	0,3747
7	Golub-Dobrzyń	0,8834
8	Lipno	0,4008
9	Radziejów	0,6575
10	Rypin	0,6076
11	Chełmża	0,7722
12	Wąbrzeźno	0,6896
13	Kowal	0,6324

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z gmin oraz WUS.

8. Wnioski

Przedstawiona w niniejszym opracowaniu analiza danych dotyczących zadłużenia w zestawieniu z dochodami i wydatkami budżetów gmin miejskich województwa kujawsko-pomorskiego w latach 1993–2006, pozwala na postawienie następujących wniosków:

- dynamika dochodów ogółem nie jest w żaden sposób związana z poziomem zadłużenia,
- dynamika dochodów własnych jest silnie związana z poziomem zadłużenia,
- dynamika wydatków ogółem nie jest skorelowana z poziomem zadłużenia,
- poziom wydatków inwestycyjnych jest skorelowany z poziomem zadłużenia.

Można więc stwierdzić, że gminy, które zdecydowały się finansować wydatki budżetu z obcych, zwrotnych środków, tj. z kredytów i pożyczek, odnotowały większe wydatki inwestycyjne oraz szybszy wzrost dochodów własnych niż gminy miejskie, w których poziom zadłużenia był niewielki.

Bibliografia

1. Denek E., (2000), *Ustrojowe i ekonomiczne podstawy działania samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego*, (w:) *Usługi bankowe dla samorządu terytorialnego*, red. E. Denek, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa.
2. Dylewski M., Filipiak B., Gorzałczyńska-Koczkodaj M., (2004), *Analiza finansowa w jednostkach samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Muncypium, Warszawa.
3. Gilowska Z., (1998), *System ekonomiczny samorządu terytorialnego w Polsce*, Wydawnictwo Muncypium, Warszawa.
4. Janc A., (2000), *Usługi bankowe w zakresie działalności inwestycyjnej samorządu terytorialnego*, red. E. Denek, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa.
5. Kańduła S., (2003), *Samodzielność finansowa samorządu gminnego w Polsce po 1993 roku*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
6. Markowski K., (2001), *Zarządzanie finansami gminy w aspekcie inwestycji komunalnych w Polsce w latach 1996–1999*, (w:) *Zarządzanie finansami: cele, organizacja, narzędzia*, red. D. Zarzycki, Wydawnictwo Fundacji Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa.
7. Przybylska-Kapuścińska W., (2000), *Kredyty i gwarancje bankowe*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
8. Pytlak M., Rakowski W. (2006), *Budżet gminy Grodzisk Mazowiecki, Jaktorów i Milanówek – podobieństwa i różnice*, (w:) „*Rocznik Żyrardowski*”, tom IV, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Rozwoju Lokalnego, Żyrardów.
9. Roman P., (1998), *Zastosowanie mikroekonomicznych instrumentów planowania i analizy w zarządzaniu gospodarką lokalną*, „*Samorząd Terytorialny*”, nr 11.
10. Sierak J., (2003), *Sytuacja finansowa gmin polskich w latach 1994–2001*, (w:) *Rocznik Żyrardowski*, tom II, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Rozwoju Lokalnego, Żyrardów.
11. Sochacka-Krysiak H., (1993), *Finanse lokalne*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa.
12. *Statystyka* (2005), red. J. Paradysz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
13. Wojtasiewicz L., (1998), *Problemy rozwoju lokalnego w aktualnej polityce gospodarczej*, (w:) *Problemy polityki ekonomicznej*, *Studia i szkice na jubileusz prof. Z. Dąbrowskiego*, red. J. Tarajkowski, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.

The influence of indebtedness on income and expenditures of urban communes of Kujawsko-Pomorskie Voievodship in 1993–2006

Summary

The territorial self-government units are the biggest investor in the public sector. They use the external financial means – credits and loans. The problem of external funds is thoroughly investigated practically and in the sphere of companies' theory of finances. In the sphere of public finances the problem of indebtedness is not so clearly presented.

The ambition of author was to try to answer the following question. Will the investments in communes financed from credits and loans generate the budget income except of raising the quality of life? The budgets of all 13 urban communes of Kujawsko-Pomorskie Voievodship were investigated. The indebtedness in relation to incomes was analysed. The aim was to find out if the communes which used credits and loans spend this means on investments and if they get the return in form of higher own income.

The results show the existence of certain dependency between the indebtedness and the investing expenditures and own income. The communes where the use of credits and loans was higher showed bigger income in their budgets. The behaviour of the indicator of Rang Corelation (Spearman) and the indicator of corelation (Pearson) also shows the existence of corelation between indebtedness and own income. No corelation between indebtedness and total income was tracked however. Neither was found corelation between the indebtedness and total spendings.

Taking into account the fact that comunal development has low level in Poland and bearing in mind that big demand on financial means from communes might exist the analysis of relation between indebtedness and own incow will allow the communes to use credits and loans on higher scale.